

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

מרן **יואל טייטלבוים** זללה"ה

אבדק"ק פאטמאר יע"א

שנאמרה בסעודה שלישית בעידן רעוא דרעווין

פנחס תשט"ז

בעיר הקודש ירושלים תוכב"א

- קריאת פרשת פינחס בימי בין המצרים • עבודת "אנשי מעמד" בזמן הזה •
- הצדיק מוכיח את ישראל ומעורר רחמים וחסדים להמתיק הדינים מלמעלה •
- יש דין למטה אין דין למעלה • קל זעם בכל יום: לבון הרגע שהקב"ה כועס •
- אם מותר לאדם להכניס עצמו במצב שיתחייב למסור נפשו על קידוש השם •
- הישמח משה ראה איך אליהו הנביא מקריב תמידין בבית המקדש שלמעלה •
- ואיננו פקידין וקריין שמע • גם אור פשדים לא נכתב בתורה •

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשע"ח לפ"ק

יצא לאור ע"י
מערכת "לשון קדשו"
מאנטריאל קאנאדא
1-514-585-3040
קונטרס 67

לשמיעת הדברות קודש:

072-3333419 (בארץ ישראל) **1-718-298-4641**

(פון איידאפע 3333419-72-972+)

צו הערן די תורה ס"ג פנחס תשט"ו

דרוקט: #→815→4→16 (דרוקט אלע נומערן אינאיינעם)

אביסל קלאר (30 מינוט)

זייט א שותף אין די גרויסע קאסטן אַנצוגיין בעבודת הקודש
רופט: 718.673.2199 צו נעמען אַ חלק דורך אונזער אויטאָמאָטישן קרעדיט קארד סיסטעם. יעדע נדבה איז חשוב

קושיות ודיוקים בענין קנאותיה דפינחס

א

פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם, ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום, ויהיה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל].

קושיא א

להבין כוונת אומרו "מעל" בני ישראל, דהיה די לומר "מבני" ישראל?

(א) פינחס בן אלעזר השיב את חמתי מעל בני ישראל. [צ"ב דהיה לו לומר] השיב את חמתי "מבני" ישראל, וואס איז דער "מעל" בני ישראל?

ב

קושיא ב

תיבת "בתוכם" מיותר

(ב) בקנאו את קנאתי בתוכם. וואס איז דער "בתוכם", [והיה די לומר] בקנאו את קנאתי.

ג

קושיא ג

למה בהריגת זמרי היה תלוי הצלת כל ישראל מן כליה?

(ג) ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי. און חלילה ווען נישט דאס [שפנחס הרג את זמרי] העט חס ושלום, קומט זיי חס ושלום כליה?, [דמלשון הפסוק נראה] וייל ער האט דעם איינעם גע'הרג'עט, דעם איינעם [זמרי, עי"ז ניצלו מכליה], און ווען נישט העט דען חלילה געווען כליה?, איז דען דער גאנצער כלל ישראל תלוי געווען אין דעם?

ד

[קושיא ד - מתוך הדרוש]

צ"ב המדרש "בדין הוא שיטול שכרו"

(ד) לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. במדרש רבה (פנחס כא, א) אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו. וצ"ב הכוונה בלשון זה].

(הביאור בדברי רבינו באות מז)

ה

[קושיא ה - מתוך הדרוש]

במדרש דפינחס עומד ומכפר תמיד עד שיחיו המתים, וצ"ב הכוונה

(ה) ויהיה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל. איתא במדרש ילקוט (ר"פ פינחס, וכן הוא בספרי) 'וכפר' על בני ישראל לא נאמר, אלא 'ויכפר', שעד עכשיו לא זו, אלא עומד ומכפר עד שיחיו המתים, ע"כ. ויש להבין הכוונה בזה].

(הביאור בדברי רבינו באות מח)

[בסוף פרשת בלק: וְהָיָה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּא וַיִּקְרַב אֶל אָחִיו אֶת הַמְּדִינִית לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָמָּה בָּכִים פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. וַיֵּרָא פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן וַיָּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ וְגו' וַתַּעֲצֹר הַמַּגֵּפָה מֵעַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל].

ו

[קושיא ו - מתוך הדרוש]

בתרגום יונתן ואיגון בכין וקריין שמע, וצ"ב

ו) וְהָמָּה בָּכִים פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד. איתא בתרגום יונתן ואיגון בכין וקריין שמע. וצ"ב שייכות ענין קריאת שמע למעשה זמרי ופינחס].

(הקושיא בלשון רבינו באות כא)

ז

[קושיא ז - מתוך הדרוש]

צ"ב מאמר הכתוב וַיֵּרָא פִּינְחָס, שמייחס הַרְאָיָה לפנחס דוקא, והלא כולם ראו המעשה כמותו

ו]במדרש רבה (בלק כ, כה), "וַיֵּרָא פִּינְחָס" בן אֶלְעָזָר. וכולם לא ראו, והכתיב לְעֵינֵי מֹשֶׁה וּלְעֵינֵי כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אלא ראה מעשה ונוכח הלכה, הבועל ארמית קנאין פוגעין בו.

ז) ואינו מובן איך מיושב הקושיא וכי כולם לא ראו, במה שמתרץ דפנחס ראה מעשה ונוכח הלכה, והלא אדרבה אם השינוי בפנחס הוא רק מה שהוא נזכר הלכה והם לא נזכרו אבל הַרְאָיָה של וַיֵּרָא פִּינְחָס קאי על מה שראה המעשה, אם כן הדרא קושיא לדוכתה דהלא כולם ראו אותה המעשה כמבואר בכתוב, ולמה מייחס הַרְאָיָה לפנחס].

(הקושיא בלשון רבינו באות סג)

ח

[קושיא ח - מתוך הדרוש]

צ"ב איך הכנים עצמו פנחס בסכנה להרוג את זמרי, והלא לא היה עליו בזה חיוב של יהרג ואל יעבור

ו]וַיֵּרָא פִּינְחָס וְגו' וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ. איתא במדרש ובתרגום יונתן שנעשו לו י"ב נסים, ועי"ז ניצול מן אותן שרצו להרגו].

ח) וצריך ביאור, דמאחר שהיה נצרך לנסים להינצל, רואים מזה שהיה פנחס בסכנה, ואם כן יוקשה האִיךְ הורשה לו להכנים עצמו בסכנה משום מצות הוֹכֵחַ תוֹכִיחַ לְהַצִּיל אַחֵרִים מִן הַחַטָּא, או משום ההלכה דקנאין פוגעין בו, והלא זה אינו מכלל הג' מצות שהם ביהרג ואל יעבור].

(הקושיא בלשון רבינו באות כג)

ט

[קושיא ט - מתוך הדרוש]

בגמרא שאמר פנחס למשה לא כך לימדתי בדרתך מהר סיני דקנאין פוגעין בו,

וצ"ב הכוונה באומרו "ברדתך מהר סיני"

ו]בגמרא (סנהדרין פב). וַיֵּרָא פִּינְחָס, מה רָאָה, אמר רב, ראה מעשה ונוכח הלכה, אמר לו ופנחס למשה] אחי אבי אבא, לא כך לימדתי בדרתך מהר סיני הבועל את הנכרית קנאין פוגעין בו, אמר לו ו]משה לפנחס] קְרִינָא דְאִיגְרָתָא אִיהוּ לִיהוּי פְּרוֹנָקָא ופירוש, אותו המקריא את האגרת של מלך, הוא יהיה השליח לקיים מה שכתוב בו, והיינו שיען שפנחס נזכר מהלכה זו על כן עליו מוטל להרוג את זמרי].

ט) ויש להבין מה שאמר לו פנחס, לא כך לימדתי "ברדתך מהר סיני", דלאיזה צורך הזכיר המקום והזמן שלימד אותו משה הלכה זו].

(הקושיא בלשון רבינו באות עג)

קושיות ודיוקים בפרשת קרבן תמיד

פרשת מינוי יהושע בן נון

[וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר, יִפְקֹד ה' אֱלֹקֵי הָרוּחַת לְכָל בָּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה, אֲשֶׁר יֵצֵא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יָבֹא לִפְנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יוֹצִיאֵם וְאֲשֶׁר יָבִיאֵם וְלֹא תִהְיֶה עֵדֶת ה' פֶּצֶאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רֵעָה. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לָךְ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסָמַכְתָּ אֶת יָדְךָ עָלָיו וְגו'. וַיִּסְמְךָ אֶת יָדָיו עָלָיו וַיְצַוֵּהוּ כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה].

יא

פרשת קרבן תמיד

ווייטער שטייט [צו אַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם] אַת קָרְבָּנִי לַחֲמִי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחָחִי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ.
[וְאָמַרְתָּ לָהֶם זֶה הָאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לָהּ כְּבָשִׂים וְגו' שְׁנַיִם לַיּוֹם עֹלָה תָּמִיד, אֶת הַכֶּכֶשׁ אֶחָד תַּעֲשֶׂה כְּבָקָר וְאֶת הַכֶּכֶשׁ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָּיִם וְגו', עֹלֹת תָּמִיד תַּעֲשֶׂה בְּהָר סִינַי וְגו'].

קושיא י

קושיית האור החיים הקדוש: הלא קרבן תמיד כבר הקריבו מתחלת הארבעים שנה במדבר, ואם כן למה נכתבה כאן בסוף מ' שנה לאחר מינוי יהושע

(י) דער אור החיים הקדוש פרעגט^א, פאַרוואָס היצטערט נאָך דעם ווי מ'האַט מסמיך געווען יהושע בן נון, שטייט די פרשה פון קרבנות. פרעגט דער אור החיים הקדוש, ס'איז געווען [סמיכת יהושע] פערציג יאָר שפעטער ווי מ'האַט געמאַכט דאָס מִשְׁכָּן, דאָס איז געווען צום סוף, פון משה רבינו איז עס געווען סוף ימיו, [און] ס'איז דאָך געווען [שוין הקרבת התמיד פון] פערציג יאָר פריער וואָס מ'האַט אַוּדאָי מקריב געווען די אַלע תמידין^ב. [ואם כן] העט גיווען געדאַרפֿט שטיין [פרשת קרבן תמיד] 'תיכף' [בתחלת המ' שנה] נאָכדעם ווי מ'האַט אויפגעשטעלט דאָס משכן. וואָס האָט מען מיט דעם געוואָרט, צום סוף שטייט עס אין די תורה הקדושה מיט פערציג יאָר שפעטער.

יב

קושיא יא

להבין יתור הקדמה תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ,

שהרי אחר כך מפורט הכל בפסוק דכבש אחד יעשו בבוקר ואחד בין הערבים, ובודאי יעשוהו בזמנו

(יא) [צו אַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם] אַת קָרְבָּנִי לַחֲמִי לְאִשֵּׁי רֵיחַ נִיחָחִי תִשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ. [צ"ב יתור אומר] "תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ".
לכאורה מ'דאַרף נאָר זאָגן פאַר די כהנים וואָס זיי זאָלן "טון" [למעשה, וכמו שאמר אחר כך] אַת הַכֶּכֶשׁ אֶחָד תַּעֲשֶׂה כְּבָקָר [וְאֶת הַכֶּכֶשׁ הַשְּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבָּיִם].

^א באור החיים הקדוש (במדבר כח, ב) וז"ל, צריך לדעת למה סידר פרשת הקרבנות במקום זה אחר מינוי יהושע, ולא במקום שצוה על הקרבנות בפרשת אמור [שצוה גם כן על קרבנות המועדים, וזה היה בתחלת הקמת המשכן], שהרי מצוה זו [של הקרבת התמיד] מוכרח אתה לומר שְׁנֵהָגָה משהוקם המשכן, ויהושע נסמך בשנת הארבעים. ועיי"ש מה שתירץ לפי דרכו.

^ב ועיי' ברמב"ן דקרבנות מוספין שנאמרו להלן בפרשה זו, לא הקריבו רק משנכנסו לארץ, אבל קרבנות תמידין הקריבו גם במדבר.

וואָס זאָגט ער [א הקדמה] תְּשַׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי [בְּמוֹעֲדוֹ]. דער עיקר ער זאל זאָגן מ'זאל מקריב זיין [בבוקר ובין הערבים], ווייסט מען דאָך שוין אז מ'זאל עס מקריב זיין בְּמוֹעֲדוֹ, וואָס איז דער תְּשַׁמְרוּ לְהַקְרִיב - מ'זאל מקריב זיין - בְּמוֹעֲדוֹ, [ורק אח"כ ממשיך] אֶת הַכֶּכֶּשׁ אֶחָד וּגו'.

יג

ובאמת לכן דרשו מזה ענין הכ"ד משמרות ומעמדות שיהיו עומדים על הקרבן [והוא הקדמה לקושיא יד]

און חכמינו ז"ל^ג דרש'נען פון 'דעם' [מתשמרו להקריב לי], פון דאָנעט איז געדרינגען [לעשות כ"ד משמרות של] אַנְשֵׁי מִשְׁמֶר און די אַנְשֵׁי מַעֲמָד. [שאמרו שם, וכי היאך קרבנו של אדם קרב און ס'שטייט קיינער נישט 'דערביי' [להיות עומד על גביו, והלא תניא (סוטה ח.) אין קרבנו של אדם קרב אלא אם עומד על גביו, ואי אפשר שכל ישראל יעמדו כל השנה בבית המקדש. ולכן] האָט מען מתקן געווען די אַנְשֵׁי מִשְׁמֶר [של "הכהנים" המקריבים באותה שבוע], און אויסערדעם די אַנְשֵׁי מַעֲמָד [של "ישראל"] זענען זיך צאַמגעקומען [בעריהן] אין בית המדרש [ושל אנשי ירושלים מתכנסין

^ג במשנה (תענית כו.) אלו הן מעמדות [ופירשו בגמרא (כו.) דהכי קאמר, מה טעם תיקנו מעמדות, ומפרש המשנה] לפי שנאמר, צו את "בני ישראל" ואמרת אליהם את קרבני לחמי [שכל ישראל מחוייבים בהקרבת תמידין ומוספין], וכי היאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, התקינו נביאים הראשונים [שמואל ודוד] עשרים וארבע "משמרות" [של כהנים שכל משמר עשו העבודה בביהמ"ק לשבוע אחד שני פעמים בשנה, וגם התקינו] על כל משמר ומשמר היה "מעמד" בירושלים [מבני "ישראל" שדרו בירושלים] של כהנים, של לויים, ושל ישראלים. הגיע זמן המשמר לעלות, כהנים ולויים עולים לירושלים, וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית. ואנשי המעמד היו מתעניין ארבעה ימים בשבוע, מיום שני ועד יום חמישי וכו'.

ובגמרא תענית (כו:) וישראל שבאותו משמר מתכנסין בעריהן וקורין במעשה בראשית, מנא הני מילי, אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי אסי אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ, שנאמר (לך לך טו ח) ויאמר ה' אלקים במה אדע כי אירשנה, אמר אברהם, רבנו של עולם שמא ישראל חוטאין לפניך אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה, אמר ליה לאו, אמר לפניו רבנו של עולם הודיעני במה אירשנה, אמר ליה קחה לי עגלה משלשת ועז משלשת וגו', אמר לפניו רבנו של עולם תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם, אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות, בזמן שקוראין בהן לפני מעלה אני עליהם כאילו הקריבום לפני ואני מוחל להם על כל עונותיהם. תנו רבנן אנשי משמר היו מתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל ברצון, ואנשי מעמד מתכנסין לבית הכנסת ויושבין ארבע תעניות בשני בשבת בשלישי ברביעי ובחמישי וכו'.

וז"ל הרמב"ם (הל' כלי המקדש ו, א-ה) אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, וקרבנות הציבור הן קרבן של כל ישראל, ואי אפשר שיהיו ישראל כולן עומדין בעזרה בשעת קרבן, לפיכך תקנו נביאים הראשונים שיבררו מישראל כשרים ויראי חטא ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים "אנשי מעמד", וחלקו אותם כ"ד מעמדות כמנין "משמרות" כהונה ולויה, ועל כל מעמד ומעמד אחד מהן ממונה על כולם והוא נקרא "ראש המעמד". בכל שבת ושבת מתקבצין אנשי מעמד של אותה שבת, מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה, נכנסין "למקדש" עם משמר כהונה ולויה של אותה שבת, והרחוקים שבאותו מעמד כיון שהגיע מעמד שלהן הן מתקבצין "לבית הכנסת" שבמקומן. ומה הן עושין אלו המתקבצין בין בירושלים בין בבתי כנסיות, מתעניין בשני בשבת שלהן ובשלישי וברביעי ובחמישי וכו', ובכל יום ויום משבת שהיה מעמדן מתפללין ארבע תפלות שחרית ומנחה ונעילה, ועוד מוסיפין תפלה אחרת בין שחרית ומנחה, והיא יתירה להן, ונושאים כפיהן וגו' וקורין בספר תורה וכו'. וקיבוצן לכל תפלה מארבע תפלות אלו, ועמידתן שם לתפלה ולתחינה ולבקשה ולקרות בתורה, נקרא "מעמד".

^ד ופירש רש"י (סוטה ח. ד"ה קורבניהו). ומצוה על האדם שיעמוד וישמור על קרבנו, ונפקא לן בספרי (כאן פיסקא יא) מתשמרו להקריב לי במועדו [שהיו כהנים ולויים וישראלים עומדים עליהם]. וכן כתב רש"י ביומא נג: ובמגילה ג. וזבחים יט. דהלימוד הוא מלשון הסיפא "תשמרו להקריב לי". וכן מפרש התוספות יו"ט בדברי המשנה (תענית פ"ד מ"ב).

במקדש], ס'איז געווען גערעכנט ווי גלייך זיי העטן געווען געשטאנען ביים קרבן, זיי [האנשי מעמד] זענען געווען שלוחים פון כל ישראל. [ווייל] ס'שטייט אין פסוק "תִּשְׁמְרוּ", [למדו מזה לתקן] די אַנְשֵׁי מִשְׁמֶר מִיט די אַנְשֵׁי מַעֲמָד, דאָס איז "לְהַקְרִיב", וועגן קרבן האָט מען דערויף גענומען צו שטיין [על גביו], זיי זענען שלוחים [מכל ישראל], איבערדעם שטייט אויף דעם דעם לשון [תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי].

יד

קושיא יב

מהכתוב "שָׁנִים לְיוֹם" דרשו דצריך לשחוט התמיד באותו צד שהוא "כנגד השמש"

אֶת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים, וְיִיל ס'איז שָׁנִים לְיוֹם עֲלֵה תְּמִיד.

[ומלשון] "שָׁנִים לְיוֹם" דרש'נען חכמינו ז"ל (בספרי, ובגמרא יומא סב:) ^ה כנגד היום ["יום" היינו "השמש", והיינו דצריך להיות מקום השחיטה "כנגד" השמש, דהיינו שלא בצד השמש רק בצד האחר. ועל כן] תמיד של שחר [כשהשמש זורח במזרח] איז קרב געווען "במערב", האָט מען עס במערב גע'שחט'ן, און תמיד של בין הערבים [כשהשמש שוקע במערב] איז געווען [השחיטה] "במזרח", 'אקעגן' דער זון.

והטעם פירשו המפרשים כדי לעשות ההיפוך מן עובדי השמש וירח

אָזוי ווי זיי זאָגן דעם פשט', [כדי] מ'זאָל נישט זאָגן אַז ס'איז וועגן לְשִׁמְשׁ'.

^ה וכן פירש"י כאן, שָׁנִים לְיוֹם. כפשוטו, ועיקרו בא ללמד שיהיו נשחטין כנגד היום, תמיד של שחר במערב ושל בין הערבים במזרחן של טבעות.

^י כן פירש האברבנאל (כאן) וז"ל, והיה זה להורות, שלא היו מקריבים קרבנותיהם לשמש, אבל בְּהַפֵּךְ, שהיו שוחטים אותם ואחוריהם כלפי השמש. – וכן הביא בכלי יקר (כאן סוף פסוק ד) וז"ל, ויש אומרים שְׁהַפֵּךְ מקום שחיתתן [מסדר הילוך השמש], לְהֵרֵס מחשבת עובדי שמש וירח, והכל לְקַל אֶחָד בְּרוּךְ הוּא ומבורך שמו יתברך. – וכן פירש המלבי"ם (כאן כח, א). מפני שהתמיד היה בא לבטל עבודת השמש, שהיו משתחוים ועובדים את השמש פְּעָמִים ביום, בזרח השמש ובין הערבים בעת השקיעה וכו', רצוה ה' להקריב לפניו שני התמידים ותהיה שחיתת תמיד של שחר וגו' ושל בין הערבים וכו' היפך עבודת השמש. – וכן מבואר במאירי (תמיד פ"ד מ"א) וז"ל, ופירשו בגמרא הטעם כדי שתהא השחיטה בכל פעם לנכח השמש, שנאמר שָׁנִים לְיוֹם, כנגד היום, כלומר הוראה שאנו משפילים ענינו ומכניעים אותו, ובלתי מיחסים לו שום ממשלה.

^י ועיין בס"ג פנחס תשכ"ה [על הספינה בחזרתו מארץ ישראל, ובאותו שנה היתה זאת אצל רבינו פרשת פינחס השני כהקביעות דחו"ל, דבשבת שלפניו היה בירושלים וקרא פרשת פנחס כהקביעות דארץ ישראל]: וז"ל: ביי די קרבנות עולת תמיד [כתיב] שָׁנִים לְיוֹם, מ'ברענגט צו, – ס'איז אַ גמרא אין יומא דאָכט זיך מיר (דף סב:), – זאָגט רש"י ומדרשו וואָס איז טייטש שָׁנִים לְיוֹם, אַז מ'זאָל שְׁחַט'ן אַקעגן טאָג, אַקעגן דער זון, די זון ווערט אָנגערופן יום, דהיינו צופרי ווען די זון שיינט אויף זאָל מען שְׁחַט'ן במערב, און ביי די נאָכט ווען די זון גייט אונטער, זאָל מען שְׁחַט'ן במזרח. פאַרוואָס עפעס פונקט פאַרקערט, פאַרוואָס? זאָגן זיי דאָך, ווייל זיי האָבן דאָך געדינט לְשִׁמְשׁ, ווייל די עובדי עבודה זרה האָבן דאָך געדינט, ס'ווערן דאָך אָנגערופן די "עֲבֹדַת הָעֲצָבִים" ווערט דאָך אָזוי אָנגערופן [עֲבֹדָהּ בַּשֵּׁם מִזְרָחִיִּים], כדלקמן].

אַ פלא דער רמב"ם זאָגט אין ספר המורה (ג, מה), אַז אברהם אבינו איז געגאנגען אויף מערב, און די שכינה איז במערב, פאַרוואָס?, ווייל אין מזרח שיינט אויף די זון, און די וואָס זיי האָבן געדינט די עבודה זרה זענען געגאנגען צו מזרח.

איבערדעם זאָגט ער, איז געווען דער נאָמען אַלץ, עובדי עבודה זרה האָט מען גערופן "מִזְרָחִיִּים", אָזוי זאָגט דער רמב"ם אין ספר המורה, איבערדעם ווייל זיי האָבן געדינט לְשִׁמְשׁ. טאָקע דער כלי יקר זאָגט אויך דאָ אַז אָזוי, אַז כדי מ'זאָל מבטל זיין די עובדי השמש, איבערדעם זאָגט מען אַז מ'זאָל טאָן פאַרקערט, 'אקעגן' דער זון.

ולמדו לה מיתור לשון הכתוב

[וודשו כן מן] שְׁנַיִם לְיוֹם, [וואָרן] לכאורה איז דאָך עס איבריג, מ'קען דאָך נישט זאָגן ער מיינט - אַזוי זאָגן די מפרשים (משכיל לדוד, ושפתי חכמים) - איך קען דאָך נישט זאָגן ער מיינט [רק כפשוטו] אַז מ'זאל שחט'ן צוויי אַ טאָג, [ווייל] ער זאָגט דאָך [דאָס עקסטער] אַרויס, אַתּ הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֶּקֶר וְאֶת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים, זעט מען דאָך שוין אַז ס'איז צוויי אַ טאָג, וואָס מיינט ער מיט דעם "שנים ליום", [רק] דאָס מיינט מען אַז מ'זאל שחט'ן "כנגד" היום, אַזוי דרש'נט מען אין די גמרא (שם), [און] רש"י [על התורה] ברענגט עס צו.

אמנם יש להבין דאם כן היה לו לומר שנים "לשמש", ולמה אמר "ליום"

יב) לכאורה וואָס זאָגט ער עפעס כנגד "היום", דער טעם איז דאָך וועגן דער זון, ער העט געדארפט צו זאָגן שנים כנגד "השמש", פאָרוואָס זאָגט ער עפעס כנגד "היום".

איבערהויפט דער תמיד של בין הערבים, דעמאלטס ווערט דאָך נאָכט [וועביר זי נקרא בשם "בין הערבים", על שהשמש כבר נוטה לבית מבואו לערוב, כפירש"י בפרשת בא (יב, 1)], איז דאָך אודאי נישט [ראוי לכנותו דייקא בלשון יום]. נאָר אפילו דאָרט [בתמיד של שחר שהוא תחלת היום, גם כן יש להבין לשון זה, שהרי] דער עיקר וויל ער מיר דערציילן אַז ס'איז כנגד "השמש", ס'איז דאָך נישט דער "טאָג", ווען ס'ווערט "טאָג" איז דאָך אויפאמאל טאָג אין דער גאַנצער וועלט [הן במזרח והן במערב, ואם כן בלשון "ליום" עדיין אינו מדויק כל כך באיזה צד לשחוט], אַז ער וויל מיר אָבער זאָגן כנגד "השמש" [לשחוט באותו 'צד' שכנגדו] וואָס זאָגט ער עפעס כנגד "היום".

טו

[קושיא יג - מתוך הדרוש]

צ"ב הלשון הַעֲשִׂיהָ "בְּהַר סִינִי"

וְעַל־תְּמִיד הַעֲשִׂיהָ בְּהַר סִינִי לְרִיחַ נִיחַח אֲשֶׁה לָהּ.

יג) צ"ב כוונת הכתוב, דהלא אם הוא עולת "תמיד" הרי הוא קָרַב בכל מקום וזמן שבמשכן ומקדש, ולא רק בהר סיני, ואם כן למה הזכיר הַעֲשִׂיהָ "בְּהַר סִינִי", ועיין ברש"י מה שנדחק בזה].

(הביאור בדברי רבינו באות עז)

טז

קושיא יד

דברי הישמוח משה: שמתאונן למה אין מקיימים גם עתה ענין "המעמדות"

שהיה בכל עיר בכל יום אנשים המתעניין ומתפללין ועוסקין בתורה ובפרשת הקרבנות

דער זיידע זכרוננו לברכה אין תהלים^ל אין תפלה למשה^ה זאָגט ער [על הפסוק] טְבַעְתִּי בֵּין מְצוֹלָה וְאֵין מַעֲמָד, זאָגט ער אַזוי, אפילו אַז די קרבנות זענען בטל געוואָרן [בזמן הזה, ואי אפשר להקריב בפועל], אָבער די אַנְשֵׁי מַעֲמָד - וואָס זענען זיך צוזאַמגעקומען אין בית המדרש יעדן טאָג - פאָרוואָס איז דעם בטל געוואָרן ? ! - האָט ער געפרעגט.

^ל בתפלה למשה (תהלים סט, ב) וזל"ק: טְבַעְתִּי בֵּין מְצוֹלָה וְאֵין מַעֲמָד. רוצה לומר, משום זה טְבַעְתִּי בֵּין מְצוֹלָה באריכות הגלות, הואיל וְאֵין מַעֲמָד, דאם שבית המקדש תָּרַב, אבל מה שאפשר לכם, דהיינו המעמדות שהיה בזמן שבית המקדש היה קיים, למה לא עשיתם, לכך נתארך הגלות, וזה ברור ואמת.

אזוי שרייבט ער דאָרטן, אזוי ברענגט ער, מ'טוט אויף אַ גרויס ענין דערויף, ווען דאָס זאָל זיין, ווען דאָס העט געווען האַלט ער אַז דאָס איז אַ גרויס ענין, אַ הצלה.

זאָגט ער [לפרש] טַבַּעְתִּי בִּין מְצוֹלָה [שעדיין טבועים אנו באריכות הגלות], פאַרוואָס, [הואיל] וַאֲיִן "מַעֲמָד", ווייל מ'האַלט נישט איין [ענין המעמדות, שיהיה בכל עיר בכל יום מנין עשרה לכל הפחות שיהיו מתענין ומתפללין ועוסקין בתורה ובפרשת הקרבנות שהיא במקום עבודה], דאָס בית המקדש איז נישטאָ און די קרבנות זענען נישטאָ, אָבער די אַנְשֵׁי מַעֲמָד העטן גיווען געברויכט צו זיין. אזוי שטייט אין תפלה למשה^ט.

ער איז גאָר מגדיל דעם ענין פון דעם וואָס אידן זאָלן זיצן [בבית הכנסת ובית המדרש], אַז מ'זאָל זיין [לכל הפחות מנין עשרה] און צוזאַמקומען, אַז ס'זאָל זיין [א] קביעות אידן זאָלן עוסק זיין בתורה ובתפלה^י.

יז

ולכאורה יש להבין דבריו, איך שייד ענין המעמדות בזמן הזה כשאין קרבן, והלא עיקר ענינו הוא רק שיהא נחשב כאילו כל ישראל עומדים על גבי הקרבן

(יד) לכאורה 'אין פלוג' [=בהשקפה ראשונה] איז עס נישט אזוי צו פאַרשטיין, וואָרן סוף כל סוף פונעם פסוק איז דאָך געדרינגען די אַנְשֵׁי מַעֲמָד און אַנְשֵׁי מִשְׁמֶר, איז דאָך עס נאָר וועגן קרבן געווען, ס'זאָל זיין שלוחים [העומדים על גבי עבד כל ישראל], אזוי ווי איך לערן פון תְּשֻׁמְרוֹ 'לְהַקְרִיב'. [ואם כן עתה כשם שלא שייד

^ט ועיין בישמח משה (פרשת בראשית ד"ה וכפלים) וז"ל: ידוע אמרם ז"ל (אבות פ"א מ"ב) על שלשה דברים העולם "עומד", על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. והנה בסיבת חורבן הבית מְשׁוּש תפארתינו, נתמוטטו העמודים האלו, כי התורה נתמעטה ונשתכחה בסיבת הגליות והצרות אשר רבו כמו רבו, ושפע המזון נתמעט וכו', מה שאין כן כשהיה הבית המקדש קיים ואיש תחת גפנו וכו'. ועל כן נתמעטה התורה ועמודיה ירופפו בעוה"ר, וגם הלא אמרו רז"ל משחרב בית המקדש נמסרו רזי התורה לחיצונים, ועמודי העבודה היא עבודת הקרבנות נעדר לגמרי בעונותינו הרבים, ועמוד גמילת חסדים נתמעט מחמת לחץ ודוחק ויָדֵל יִשְׂרָאֵל מֵאֵד.

והנה איתא במסכת תענית (כו.) התקינו נביאים הראשונים עשרים וארבע משמורות וכו', ושם בגמרא (כו:) איתא וישראל שבאותו משמר מתכנסין לעריהן וכו' אמר רבי יעקב בר אחא אמר רבי אסי אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ וכו', פירש"י (ד"ה) א"ר אסי, לפי שאלמלא מעמדות עסקי הקרבנות שישראל עושין, הם היו פְּלִים בְּחֻטְאָם, וּמִשְׁהָן פְּלִין, שמים וארץ העומדין בזכותן אין מתקיימין וכו'.

והיוצא מזה, שבזמן שבית המקדש קיים היו מקריבין בפועל, וגם היו משמורות ישראל מתכנסין לעריהם דבר יום ביומו ומתענים ומתפללים ועוסקים בתורה כל היום, ועל זה היה העולם עומד, אשרי עין ראתה כל אלה הלא למשמע אוזן דאבה נפשינו.

ומזה תוכחה מגולה לכל קהלות ישראל בזמן הזה, דאם בזמן שבית המקדש היה קיים שהיה עבודה בפועל, לא היה די לישראל בזה, רק בצירוף מה שכל ישראל נחלקו למשמורות כנ"ל. עתה שבעוונותינו הרבים שְׁנַעֲדָר מאתנו כל אלה, ואין לנו לא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ ולא עֲבוּדָה ולא מִזְבֵּחַ ולא קֶרֶבֶן ולא כֹהֵן, למה למה לא נַעֲשֶׂה על כל פנים מה שיש בידינו לעשות, דהיינו שיהיה כל ישראל בכל עיר ועיר וסביבותיה נחלקין למשמורת, באופן שיהיה בכל עיר בכל יום 'מנין עשרה' לכל הפחות שיהיו מתענין ומתפללין ועוסקין בתורה ובפרשת הקרבנות שהיא במקום עבודה, ויועיל לנו כאילו היתה העבודה בפועל מצד חסד השי"ת שהבטיח לאברהם לומר מעלה אני עליכם וכו', עכ"ל היש"מ. ועיין שם מה שהאריך עוד בחשיבות ענין הַמַּעֲמָדוֹת.

^י וראוי לציין כאן מה שסיפר הרה"ג ר' שמואל זאנוויל גאלד זצ"ל אב"ד רחמי האב, שהיה דר בבנין של רבינו (500 בעדפאָרד עוועניו) בקומה שלמעלה, כי פעם בעברו אצל דירת רבינו שמע איך שרבינו בוכה בקול גדול בבכיות עצומות באמירת תהלים בהפסוק טַבַּעְתִּי בִּין מְצוֹלָה וַאֲיִן מַעֲמָד.

ענין אנשי משמר לעסוק בהקרבת הקרבן בפועל, כמו כן לא שייך ענין אנשי מעמד להיות עומדים שם במקום כל ישראל].

ס'איז אודאי אן ענין גדול אז מ'קומט זיך צוזאם אידן בציבור און מ'איז עוסק בתורה ובתפלה, קל כפיר לא ימאס". אבער וואס פאר א שייכות האט עס מיט די אנשי "מעמד" און מיט די אנשי משמר, דאס איז [דאך] נאר געווען וועגן קרבן אזוי ווי ס'זעט אויס, און ווען ס'איז נישטא קיין קרבן האט זיך אויפגעלעזט דער טעם. ס'איז דאך הא בהא תליא, דאס איז דאך נאר וועגן קרבן.

יח

[קושיא זו - מתוך הדרוש]

לתת טעם על קישור עניני סוף הפרשה לתחלתה

ומו) יש לתת טעם על קישור סוף הפרשה דמיירי מקרבנות תמידין ומוספין, לתחלת הפרשה דמיירי מענין פנחס בן אלעזר.
(הביאור בדברי רבינו באות עח)

יט

[קושיא זו - מתוך הדרוש]

לתת טעם על מה שקורין "פרשת פנחס" בימי בין המצרים

מו) גם יש לתת טעם על שברוב השנים קורין "פרשת פנחס" בימי בין המצרים, ולא דבר ריק הוא."
(הביאור באות פ)

כ

ביאורי הקושיות בקנאותיה דפינחס

נאר דאס ענין דערפון קאן מען אפשר זאגן, מ'קאן אפשר מסביר זיין דאס גאנצער ענין, דעס וואס כ'האב דא אנגעוויבן [בקושיא ג, דלכאורה למה תלוי] ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי, [במה שהיה] פינחס בן אלעזר [השיב את חמתי וגו'].

כא

[קושיא ו]

בתרגום יונתן: והמה בכים שקראו קריאת שמע, וצ"ב השייכות למעשה זמרי ופינחס

[ויבאר בהקדם] כ'האב אמאל געזאגט אויף דעם וואס דער תרגום יונתן זאגט אין 'יענע וואכעדיגע' סדרה (פרשת בלק כה, ו) [על הפסוק] והמה בכים פתח אהל מועד, [דמפרש התרגום יונתן] ואיננון בכיין וקרין שמע. [וצריך ביאור] ווי קומט צו דעם [דער ענין פון] "קריאת שמע"?

^א בגמרא (ברכות ח). מאי דכתיב (תהלים סט, יד) ואני תפילתי לך ה' עת רצון, אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפללין וכו', רבי אחא ברבי חנינא אמר מהכא (איוב לו, ה) הן קל כפיר לא ימאס [ופירש"י תפלת רבים לא ימאס], וכתיב (תהלים נה, יט) פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברכים היו עמדי.

^ב עיין בני יששכר (תמוז אב, מאמר ב, ב), וכן בספרו אגרא דפרקא (אות רלו) וז"ל, בשנת קביעות הש"א [בשנה] פשוטה, חקת בלק נפרדות, ומטות-ומסעי מחוברות (טור ולבוש או"ח תכת, ח), ולכאורה למה לא יהיו חקת ובלק מחוברות, ומטות ומסעי נפרדות. ועיין שם מה שמתרץ לפי דרכו. נורק בשנה "מעוברת" כשראש השנה חל ביום חמישי, אז נפרדים מטות ומסעי, ובעל כרחך קורין פרשת פינחס קודם בין המצרים, ובארץ ישראל הוא גם בשנה מעוברת כשחל א' דפסח בשבת].

כב

[קושיא ח]

פינחס היה בסכנה והוצרך לינצל ע"י נסים

נאָר וואָס'זשע דען, דער אמת לעולם דעס וואָס פינחס האָט דאָ געטוהן
[בהריגת זמרי] האָט ער געדאַרפט האָבן אַסאַך "נסים" ער זאָל ניצול ווערן, ווי
דער מדרש (במדב"ר כ, כה) [זאָגט] און דער תרגום יונתן (כה, ח) ברענגט עס צו, ס'איז
געווען די י"ב נסים [כי הם רצו לפגוע בפינחס, וירד מלאך ונגף בהם, עד שעמד פינחס
והתפלל עליהם].

כג

וצ"ב איך הכניס עצמו בסכנה להרוג את זמרי, והלא לא היה עליו בזה חיוב של יהרג ואל יעבור

לכאורה האָט ער דאָך גאָר [הכניס עצמו בסכנה בזה], ער האָט גאָר געטוהן
טאַקע אַ סכנה, ס'איז טאַקע [אַ מצוה] הבוועל ארמית קנאין פוגעין בו (סנהדרין פא:),
אַבער יעדע מצוה [הדין הוא דאף שיש חיוב לעשותו מ"מ אין למסור עצמו לסכנה עבור זה],
מ'איז זיך נישט מחוייב מַסְפֵּן צו זיין [רק בשלש עבירות חמורות], ס'איז דאָך נישט
"יהרג ואל יעבור".

ס'איז 'דאָך' נאָר געווען [מעשה זו בחשבון המצות, רק בכלל] מצות הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ
[אַת עֲמִיתְךָ^{יג} (ויקרא יט, יז), ובמצוה זו נחלקו תנאי ואמוראי בגמרא (ערכין טז:)] אם החיוב הוא עד
כדי הכאה, או עד כדי נזיפה או עד כדי קללה, אבל לכולי עלמא אין החיוב עד כדי מיתה^{יד}.
אַז ער האָט געדאַרפט האָבן אַזויפיל נסים ער זאָל ניצול ווערן [אם כן מוכח
שמצד הטבע היה בסכנה גדולה ולא היה יכול לינצל אלא בדרך נס. ואם כן האִך היה מותר
להכניס עצמו בזה מתחילה, והלא קיימא לן] אין סומכין על הַנִּסִּים^{טו}.

כד

ומוזה המעם יובן למה בקשו לנדותו, כי בפשטות היה אסור להכניס עצמו בסכנה

און דאָס קען זיין טאַקע דער טעם וואָס מ'האָט מַקְטִיר געווען^{טז} [המלאכים
פינחס], ווייל מ'טאָר דאָך דאָס נישט טאָן אויך נישט.
ס'איז דאָך אַ פלוגתא אין דעם [לענין סתם איש ישראל] – נאָר אַ חֲסִיד וּפְרוֹשׁ
[מותר] (רמ"א יו"ד סימן קנז) – צי מ'מעג זיך מוסר נפש זיין על פי הלכה אויף אַ זאָך
וואָס ס'איז נישט יִהְיֶה וְאֵל יַעֲבֹר, ס'איז אַ פלוגתא הראשונים, דער רמב"ם
(יסודי התורה, ה, א) מיט'ן טור (יו"ד שם).

^{יג} בחובת הלבבות (שער חשבון הנפש פרק ג אופן הי"ז) צָנְנו הבורא עליו באמרו הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת עֲמִיתְךָ (ויקרא
יט, יז). ואנחנו חייבים להזהיר [את אחרים] מן הרע בג' דברים, האחד מהם פְּגִיעַת הַיָּד, כמו שעשה פנחס
בְּדַבַּר זמרי וכזבי. והב' למחות בְּדָבָרִים וכו'. והג' למחות בְּלִבּוֹ [במקום שאי אפשר באופן אחר], עיי"ש.

^{יד} עיין ויואל משה (בהקדמה עמוד יב). ובדברי יואל פרשת פנחס (מהדו"ת עמוד ב-ג) מכת"ק.

^{טו} כדאיתא בקידושין (לט:): כל היכא דקביע היזיקא לא סמכינן אניסא, דכתיב (שמואל א' טז, ב) וַיֹּאמֶר
שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֶיךָ וְשָׁמַע שְׁאוּל וַהֲרִגְנִי, ואע"ג דהלך בשליחת הקב"ה לא רצה לסמוך על נס דקביע
הזיקא.

^{טז} בגמרא (סנהדרין פב:): בקשו מלאכי השרת לְדַחֲפוּ, אמר להן [הקב"ה], הניחו לו, קנאי בן קנאי הוא,
משיב חימה בן משיב חימה הוא. ובירושלמי (סנהדרין פ"ט ה"ז) איתא, ופינחס שלא ברצון חכמים, אמר
רבי יודה בר פזי, ביקשו לְנִדּוּתוֹ, אילולי שקפצה עליו רוח הקודש ואמרה וְהִיתָה לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית
כְּהֻנָּה עוֹלָם וָגוֹר.

כה

ביאור קושיא ז - ח (אופן א)

בפסוק וַיֵּרָא פִּינְחָס, מִיִּחֹם הָרֹאִיָּה לַפִּנְחָס דּוּקָא, שְׁלֹגוּדֵל צְדָקְתוֹ וּקְדוּשָׁתוֹ רָאָה הֵהִיפֵךְ מִמָּה שְׁכּוֹלָם רָאוּ, שְׁעִבּוֹר כְּבוֹד שָׁמַיִם אֲכָן יֵשׁ לוֹ לְהַכְנִיס אֶת עֲצָמוֹ בְּסִכְנָה אֶף בְּמִקּוֹם שְׁפָטוֹר מִן הָרִין

נֶאֱרָ וּוְאֵס דַּעַן, אִיבְעֶרְדַּעַם שְׁטִיט [סוף פרשת בלק] "וַיֵּרָא" פִּינְחָס [וַיֵּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ], פִּינְחָס הָאֵט 'גִּעְזָעַן' אַז עַר אִיז מַחֲוִיב, לֹוִיט זֵיין צְדָקוֹת לֹוִיט זֵיין קְדוּשָׁה [שְׁהִיָּה בְּכָלֵל חֲסִיד וּפְרוּשׁ דְּמוּתָר. אֲבָל 'כּוֹלָם' לֹא רָאוּ אֶת זֶה, כִּי הֵם הִבִּינוּ שְׁהִיָּה אֲסוּר לֹו לְהַכְנִיס עֲצָמוֹ בְּסִכְנָה עֲבוּר זֶה].

כו

וכמו שמצינו באברהם אבינו באור כשדים, שלא היה מחוייב למחות בהם עד כדי מיתה, אלא שלגודל צדקתו מסר נפשו על כבוד שמים

עַר הָאֵט גִּעְטוּהֶזֶן וּוִי אֲבֵרְהָם אֲבִינוּ, מ'הָאֵט אִים גִּעְוֹאָרְפֶּן אִין אֹור כְּשָׁדִים, כְּאֵט־שִׁיג עַל פִּי דִין אֲפִשֶׁר הָאֵט עַר נִישֶׁט גִּעְדָּאָרְפֶּט, ס'אִיז נִישֶׁט גִּעְוֹעֶן [עַל פִּי הַלְכָה], אַזוֹי וּוִי זֵי זָאָגֶן דָּאָךְ" [אֵז] אִיבְעֶרְדַּעַם שְׁטִיט עַס נִישֶׁט אָרוּס אִין דַּעַר תּוֹרָה [הֵנֶס דָּאוּר כְּשָׁדִים], וּוִיִּל ס'אִיז נִישֶׁט גִּעְוֹעֶן קִיין "הַלְכָה" [שִׁילְמָדוֹ מִמֶּנּוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן].

נֶאֱרָ לְגוּדֵל קְדוּשָׁתוֹ, אֹון עַר הָאֵט 'גִּעְזָעַן בְּרוּחַ קְדָשׁ' אַז עַר בְּרוּיךְ דָּאָס צו טָאָן פֶּאָרִין כְּבוֹד שָׁמַיִם [לְהוֹרָאֵת שְׁעָה], אֹון אַזוֹי וּוִי ס'אִיז טָאָקֶע גִּעְוֹעֶן, עַר [הִקְבִּ"ה] הָאֵט אִים מִצִּיל גִּעְוֹעֶן [בְּאוּר כְּשָׁדִים, וּמִזָּה רָאִיָּה שְׁהַצֵּדֶק עֲמוּ בְּמָה שְׁעָה כֵּן] י"ח.

כז

אֹון אַזוֹי בִּי פִּינְחָסִין [שְׁהוּא רָאָה בְּרוּחַ קְדָשׁ] עַר הָאֵט עַס גִּעְמַעְגֵּט טוֹן, [וְזִהוּ] "וַיֵּרָא" פִּינְחָס [אֲבָל אַחֲרִים לֹא רָאוּ כֵן, אֲלֹא אֲדִרְבָּה חֲשָׁבוּ שְׁאֲסוּר לְהַכְנִיס עֲצָמוֹ בְּסִכְנָה].

"בשל"ה הקדוש (בסוף הספר, ריש פרק עשרה הלולים, בהג"ה) זל"ק: וענין "מסירת הנפש" הוא כך, יהרהר בצער המיתות האכזריות, ויעשה מוסכם לסבול הצער הגדול שבעולם, ויעשה לעצמו טבע, כי כן ההרגל הוא טבע, רצוני לומר יחשוב כאילו האש שורף אותו וכואב לו והוא מתגבר וסובל, ככה יחשוב בכל יום, יהרהר כאילו הרגיש צער האש או סקילה ומתגבר בשביל קדושת שמו. ואפשר שזה רמז רבי עקיבא במה שאמר (ברכות סא:): כל ימי הייתי מצטער על זה [על פסוק זה וּבְכָל נִפְשָׁךְ, אֲפִילוֹ נוֹטֵל אֶת נִשְׁמָתְךָ, אִמְרַתִּי מִתִּי יָבֵא לִידִי וְאֲקִימְנָן] ועכשיו שבא לידי לא אקיימנה, כלומר כל ימי הייתי עושה הרגל לטבעי על זה כאילו הייתי סובל הצער וכדי להגביר עליו, ואיך לא אקיימנו עתה, כי נעשה טבעי אצלי וכו'.

ומה שאמר רבי עקיבא מתי "יבא לידי" ואקיימנו, הראה לנו במליצת לשונו דין אחד מענין מסירת נפש, והוא זה, שלא יחשוב אדם מאחר שהוא כן מצוה רבה מצות קידוש השם, אהדר אחר מצוה זה כדרך שמהדרין אחר כל מצות, ואביא את עצמי לידי כך. דהיינו למשל כשרואה צלמי עכו"ם ירוק עליהם וכיוצא בהן בבזיון, כדי שיתפסוהו וישרפוהו, או אם יוכל להמלט יאמר לא אמלט, כדי לקדש השם. העושה כן הוא מתחייב בנפשו. רק המצוה היא אם בעל כרחו בא עליו דבר זה, אז יקדש את השם, יהרג ואל יעבור. וזהו שדייק רבי עקיבא מתי "יבא לידי", כלומר לא שאני אביא עצמי לדבר זה, רק יבא לידי.

ובזה מתורץ למה לא הוזכר בתורה בהדיא הקידוש השם שעשה אברהם אבינו באור כשדים, כי מה שנאמר (לך טו, ז) אָנִי ה' אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאוּר כְּשָׁדִים, זה אינו אלא רמז בעלמא, והא ראייה הרבה מפרשים פירשו על פי פשוטו בענין אחר, וקידוש השם של חנניה מישאל ועזריה ודניאל הוזכר בהדיא. אלא השי"ת לא כתב של אברהם, כדי שלא ילמדו הדורות ממנו, כי הוא היה מביא את עצמו לידי דבר זה, דהיינו ששיביר צלמי תרח, וזהו אסור לדורות לעשות כן. אבל דניאל חנניה מישאל עזריה שהדבר בא להם והוצרכו לקדש השם, נכתב, כדי שילמדו הדורות מהם וכן יעשו. ואם תאמר מאחר שמעשה אברהם אסור, איך עשה אברהם אבינו ח"ו אסור. ויש לומר הוראת שעה שאני, שהוצרך לעשות כן כדי להודיע ולפרסם האמונה האמיתית בעולם, שבאותו הזמן עדיין לא היתה נודעת ומפורסמת.

י" עיין עוד בדברי יואל פרשת לך (עמוד רל).

כח

הקדמה לביאור קושיא ו

לעולם לכאורה איז דאָך דאָ [עצה אחרת להרוג לזמרי, לכוון רגע של זעם ולקללו כדלקמן, ולמה הוצרך פנחס לַספֿן עצמו].

כט

דברי הישמח משה בפסוק וכיראתך עברתך וגו'

לכאורה לאָמיר זען, ס'שטייט אין תהלים'ל [של הישמח משה] אין תפלה למשה^י, טייטשט ער [בדברי הכתוב] מי יודע עז אפך וכיראתך עברתך [למנות ימינו כן הודע וגו']. זאָגט ער אזוי:

ל

דברי הגמרא: שיכולין לכוון הרגע של זעם שהקב"ה כועס בו, ע"י שצופין בכרכולת התרנגול לעולם מ'זעט אין די גמרא^כ (ברכות ז). מ'קאָן מ'כין זיין רגע שהקב"ה כועס. דאָס איז דאָך געווען [דער כח] פון בלעם איז דאָך אויכעט דאָס געווען, [אז] ער האָט געקאָנט זיין ידע דעת עליון (בלק כד, טז) [דהיינו אז] ער האָט געקענט מ'כין זיין די רגע שהקב"ה כועס, אזוי זאָגט דאָך די גמרא (שם).
תוספות זאָגט^{כא}, אין דער [איינער] "רגע" האָט ער געקאָנט זאָגן "כֵּלָם", עפעס אַנדערש גאַרנישט.

די גמרא זאָגט דאָך אַז דאָס [רגע הזעם] איז "אינדערפרי", בתלת [שעי קמייתא], אין די שלש שעות ראשונות [של היום], אין די ערשטע דריי שעה. ממילא קאָן מען דאָך 'אויפפאַסן' [להביט על כְּבִלְתָּא דְתִרְנַגּוּלָא] די גאַנצע דריי שעה [באיזה רגע הוא מתחור ונעשה לָכֵן, כמבואר הסימן בגמרא שם].

^י בתהלים תפלה למשה (צ, יא). מי יודע עז אפך וכיראתך עברתך, למנות ימינו כן הודע. על פי מה שפירשתי בפסוק נִפְשִׁי לָהּ (תהלים קל, ו - אופן א), שהרוצה לידע הרגע שהקב"ה כועס על ידי תרנגול, אינו יכול לידע אלא בשני ימים, משום דהכעס הוא בהג' [שעות] ראשונות, ואז הוא זמן קריאת שמע, וזה שאמר כאן מי יודע עז אפך, דהיינו הרגע שהקב"ה כועס על מה ולמה לא על ידי תרנגול, לזה אמר וכיראתך עברתך, פירוש בזמן יראתך עברתך, דהיינו בזמן קריאת שמע, לזה אמר למנות ימינו דהיינו שני ימים כן הודע. וכמדומה ששמעתי כזה בשם הגאון המפורסם מו"ה העשיל [מקראקא] ז"ל ודו"ק היטב.
ובתפלה למשה (במזמור קל): קשה לי קושיא עצומה, הא קיי"ל (ברכות י): כרבי יהושע דזמן קריאת שמע עד ג' שעות, ואיך רצה רבי יהושע בן לוי לעבור זמן קריאת שמע, דהא אינו יודע מתי הרגע הזה וכו' וצריך להביט כל הג' שעות ויעבור זמן קריאת שמע. ונראה דבאמת היה צריך להביט ב' ימים, דהיינו שהיה רואה ביום ראשון ב' שעות ראשונות, ובשעה הג' יקרא קר"ש, ואם לא היה בב' שעות יתוודע לו שאינו רק בשעה הג', והיה רואה ביום ב' שעה שלישית לבד. [וע"ע יש"מ על ג"ך (איכה ב, ב)].

^כ בגמרא (ברכות ז). ומי איכא ריתחא קמיה דקודשא בריך הוא, אין, דתניא (תהלים ז, יב) וְקָל זַעַם בְּכָל יוֹם. וכמה זעמו, רגע וכו'. ואין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה, חוץ מבלעם הרשע, דכתיב ביה יִדְעֵה דַעַת עֲלִיּוֹן (במדבר כד, טז). השתא דעת בהמתו לא הוה ידע, דעת עליון הוה ידע, אלא מלמד, שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקדוש ברוך הוא כועס בה, והיינו דאמר להו נביא לישראל (מיכה ו, ה), עֲמִי זָכָר נָא מִה יַעֲזֹ בְּלֶק מְלֶךְ מוֹאָב וּמָה עָנָה אֹתוֹ בְּלַעַם וְגו' לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת ה'. מאי לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת ה'? אמר רבי אלעזר: אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע, שאלמלי כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט, והיינו דקאמר ליה בלעם לבלק (במדבר כג, ח) מָה אָקֵב לֹא קִבֵּה אֶל וּמָה אֶזְעַם לֹא זַעַם ה', מלמד, שכל אותן הימים לא זעם. וכמה זעמו, רגע. וכמה רגע, אמר רבי אבין ואיתימא רבי אבינא, רָגַע כְּמִמְרִיָּה וכו'. וְאֵימַת רַתַּח, אמר אבין: בְּהִנֵּה תֵּלַת שְׁעֵי קָמִייתָא [פירש"י באחד מרגעי תלת שעות ראשונות], כִּי חִיּוּרָא כְּבִלְתָּא דְתִרְנַגּוּלָא וְקָאִי אֶחָד כְּרָעָא [=בְּשִׁכְבָּלַת הַתִּרְנַגּוּל נַעֲשֶׂה מְרָאָהוּ לָכֵן וְהַתִּרְנַגּוּל עוֹמֵד עַל רֹגַל אֶחָד].

^{כא} בתוספות (ברכות שם ד"ה) שאלמלי כעסתי לא נשתייר וכו'. ואם תאמר מה היה יכול לומר בשעת רגע. יש לומר "כֵּלָם". אי נמי מאחר שהיה מתחיל קללתו באותה שעה היה מזיק אפילו לאחר כן.

לא

הוספת הישמח משה: היות שרגע הזעם הוא בתוך זמן קריאת שמע, א"א לברר הרגע רק בב' ימים ולא ביום אחד [וכתב הישמח משה] ס'איז אָבער נישט מעגליך די גאַנצע דריי שעה אויפצופאַסן, וואָרן מ'דאַרף דאָך זאָגן קריאת שמע, דעס איז דאָך דער זמן קריאת שמע איז דאָך אין די 'דריי שעה', מוז מען דאָך עפעס אַראָפּנעמען [קצת זמן] אויף [לקרות] קריאת שמע, קען מען שוין נישט וויסן, אפשר איז דעמאָלטס [בעת קריאתו] די 'רגע' וואָס הקב"ה כועס, דאָס ווייסט מען דאָך נישט ווען [באיזה רגע], ס'איז נאָר [ערגעץ] אין די דריי שעה, אין די ג' ראשונות. ער טייטשט מיט דעם אין תהלים דער ישמח משה, מי יודע עז אַפֿף, ווער קאָן דאָס וויסן "עז אַפֿף", 'ווען' הקב"ה איז כועס, פאַרוואָס [קען מען נישט וויסן, ווייל] וּבְיָרְאָתָךְ עֲבָרְתָךְ, קריאת שמע ווערט דאָך אָנגערופן יְרָאָה^{כב}, עֲבָרְתָךְ [רגע הזעם] דעמאָלטס קומט אויס דער זמן קריאת שמע [שהוא 'יראה'], קען מען נישט [וויסן].

נאָר לְמִנּוֹת "יְמִינוּ" [לשון רבים], אַז ס'איז 'צוויי' טאָג, פֿן הַיּוֹדֵעַ [אָז יכולין לידע]. טיילט מען זיך איין, [ביום ראשון צופין בהתרנגול] אין די ערשטע העלפט פון די דריי שעה, און דעם אַנדערן טאָג אין די אַנדערע העלפט [של הג' שעות], קען מען מִכּוֹן זיין [אותו רגע]. אָבער אַז ס'איז אינגאַנצן נאָר אין 'איין' טאָג, איז נישט מעגליך, ווייל מ'דאַרף זאָגן קריאת שמע. אַזוי שטייט אין תהלימ'ל, טייטשט ער דאָס אין דעם פסוק לְמִנּוֹת יְמִינוּ פֿן הַיּוֹדֵעַ. [עד כאן מהישמח משה].

לב

הוספת רבינו: עוד יש עצה לברר הרגע על ידי שני אנשים, וכשאחד קורא קריאת שמע צופה השני בהתרנגול נאָר לכאורה העט מען געקאָנט [לברר הרגע ביום אחד] מיט צוויי אירע [שני בני אדם שיהיו צופין בתרנגול], איינער זאָל זאָגן דעמאָלט קריאת שמע און איינער שפעטער.

[ואם כן היה יכול פנחס לעשות באופן זה, לברר רגע הזעם ע"י שני בני אדם, ולקלל את זמרי באותו רגע, ולמה הוצרך להכניס עצמו בסכנה בהריגתו בידים].

לג

אבל פנחס לא היה יכול לכלות זמרי באופן זה, לקללו ברגע הזעם. כי לא היה אפשר להמתין עד יום ב' כעצת הישמח משה, וגם לא היה באפשר ליקח לזה אדם שני, כי הדין דקנאין פוגעין בו הוא רק בהמקנא עצמו, אבל אסור להורות כן לאחרים

נאָר ס'איז דאָך אָבער [הא דהבועל ארמית קנאין פוגעין בו, אַן] הַלְכָה וְאֵין מוֹרִין פֿן^{כג}, הָאָבִן זיי נישט געקענט נעמען [ב' אנשים לזה, דרק מי שלבו בוער לקנא קנאת ה' מותר לפגוע בו, ולא אחרים, ואם כן אי אפשר לצוות בזה על אחרים לסייעו] (וכדלקמן אות לה).

^{כב} בפירש"י (ברכות ט: בד"ה דכתיב) יִירָאוּךְ עִם שְׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יְרֵחַ דְּדֹר דְּוֹרִים (תהלים עב, ה). מתי מתייראין ממך, כְּשֶׁמוֹרָאָךְ מִקְבָּלִים עֲלֵיהֶם, דְּהֵינּוּ מַלְכוּת שָׁמַיִם שֶׁמִּקְבָּלִין עֲלֵיהֶם בְּקִרְיַת שֹׁמֵעַ.

^{כג} כמבואר בגמרא (סנהדרין פב.) על דין זה, אמר רב חסדא הבא לימלך אין מורין לו, איתמר נמי אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן הבא לימלך אין מורין לו. ולא עוד אלא שאם פירש זמרי והרגו פנחס, נהרג עליו. נהפך זמרי והרגו לפנחס, אין נהרג עליו, שהרי רודף הוא. - ופירש"י, אמר רב חסדא, קנאי הבא לימלך בבית דין ובשעת מעשה אם יפגע בו, אין מורים לו, שלא נאמרה אלא למקנא מעצמו ואינו נמלך.

[ולעשות כעצת הישמח משה להביט בתרנגול שני ימים ולקללו ביום שני, זה בודאי לא היה יכול לעשות, דהיה צורך השעה בכך ולא היה אפשר לדחותו ליום אחר, ועוד דהא רק בשעת מעשה קנאין פוגעין בו (עיין הערה כג), אבל למחרתו לא היה מותר להורגו].

לד

קומט דאך אויס אז לעולם העט ער [פינחס] זיך גיווען געקאנט אן עצה געבן [לכוון הרגע ביום אחד בעצמו], ווען נישט די "קריאת שמע". און דעמאלטס העט ער זיך נישט גיווען געדארפט מַסְכֵּן בְּנִפְשׁוֹ זיין, ער האָט אים [זמרי] געקאנט הרג'נען אין די רגע שהקב"ה כועס, ער זאל זאגן "כִּלְם" און אים הרג'נען. נאָר מ'קען נישט, [ווייל] ס'איז אין זמן קריאת שמע [וצריך לקרות].

לה

און ווידעראום אין צוויי טאָג [כעצת הישמח משה, זה לא היה באפשר, כי היה צריך להיות בשעת מעשה (עי' לעיל סוף אות לב)].
[וכן ע"י שני בני אדם לא היה יכול, ווייל] ס'איז דאך הלכה ואין מורין כן, קען מען דאך נישט הייסן אן 'אנדערן' זאל עס טון, דאָס דאַרף מען 'אַליין' איינפאַלן. אז ס'פאַלט נישט אַליין איין, קען מען נישט.

לו

ולכן לא היה עצה לקללו, רק להורגו בידים,
וזה חשבו ישראל דאין לעשותו, כי אסור להכניס עצמו בסכנה עבור זה
[וממילא] איבערדעם איז נישט געווען קיין עצה [לכלות זמרי] נאָר צו גיין בְּיָדִים, און דאָס איז געווען אַ סכנה [וחשבו ישראל שאסור לעשותו], האָבן זיי נישט געוואוסט [מה לעשות עם זמרי].

לז

ביאור קושיא ו

והמה בוכים וקורים קריאת שמע: כי לכלותו ע"י רגע הזעם לא יכלו לעשות עצה זו ביום אחד עבור שהוצרכו לקרות קריאת שמע, ולהורגו בידים חשבו ישראל שאסור לעשות כן משום סכנה, ולכן היו בוכים על שלא ידעו מה לעשות בו

ממילא איבערדעם זאגט ער [בתרגום יונתן] וְאֵינֶנּוּ בְּכִיִּין, [ווייל] זיי האָבן נישט געוואוסט וואָס צו טון, פאַרוואָס, וואָרן וְקִרְיִין שְׁמַע, [שהיו צריכים לקרות קריאת שמע בתוך הג' שעות ראשונות, וממילא] זיי האָבן נישט געקאנט גיין דעם דרך [אז מ'זאל] מְכִינן זיין רגע שהקב"ה כועס.

אז מ'האָט דאָס נישט געקאנט טון, איבערדעם האָט מען געמוזט טון בפועל, האָבן זיי נישט געוואָלט, וואָרן ס'איז דאך שווער געווען על פי הלכה מ'זאל זיך מסכן זיין [וחשבו השבטים שאסור לעשות כן].

אַבער פינחס האָט 'געזען' [שצריכין לעשות כן, כדכתיב "וירא" פינחס] (כדלעיל אות

כה-כז).

ולא עוד, אלא שאם פירש זמרי מן האשה והרגו פנחס אחר כן, נהרג עליו, שלא נאמרה הלכה דא אלא בשעת מעשה.

לח

המשך להקדמת ביאור קושיא ג

באמת לא היה כלל רגע של זעם באותן הימים, רק שישראל לא ידעו מזה, ועל כן חשבו דרך משום קריאת שמע אין יכולין לעשות העצה

דער אמת אָבער, אַז סיי ווי סיי העט דאָס נישט גיווען גענוצט [לקללו ברגע הזעם], וואָרן [כתיב] לְמַעַן יֵדַעַת צִדְקוֹת ה' (מיכה ו, ה), [וכתיב] מָה אֲזַעֵם לֹא זָעַם ה' (בלק כג, ח) [שמזה דרשו חז"ל (ברכות ז.) שהקב"ה לא פָּעַס כלל "בכל אותן הימים" של תקופת מעשה בלק ובלעם] (ומובא לעיל הערה כ).

ס'איז אויך אפשר נאָכנישט נתגלה געווען פאַר יעדן [באותו זמן, דלא כעס הקב"ה באותן הימים], דאָס האָט הערשט די תורה הקדושה מְגַלָּה געוועזן [בפסוק לא זָעַם ה', וכן הנביא מִיכָה בפסוק] לְמַעַן יֵדַעַת צִדְקוֹת ה', שלא פָּעַס כל אותן הימים, [ווייל] מ'האָט מורא געהאַט פאַר בלעמ'ן, אַז בלעם זאָל נישט זאָגן פֿלֵם. [ועל כן אתי שפיר דברי התרגום יונתן לדרכינו, דסיבת בכייתם היתה עבור קריאת שמע, דזולת זה היו הם סוברים דיש להם עצה אחרת של רגע הזעם, דאף שבאמת לא היה אז רגע כזו, אבל ישראל עדיין לא ידעו אז מזה].

[ועל כל פנים נמצא כי למעשה] זיי האָבן עס ממילא נישט געקאָנט טאָן [לכוון הרגע ולקלל את זמרי], - אויסער דעם טעם פון קריאת שמע, - וואָרן ס'איז דעמאָלט נישט געווען [בכלל] 'די רגע' שהקב"ה כועס, כדי בלעם זאָל חלילה נישט זאָגן פֿלֵם, האָט דאָך דאָס נישט געקענט זיין.

לט

ויתכן דאלמלי היה אז רגע של זעם כבשאר ימים,

אז היו מסבבין מן השמים דשני צדיקים יקנאו קנאת ה', ואז היו יכולין לעשות העצה של כיוון רגע הזעם [און] אפשר ווען מ'העט נישט גיווען מורא געהאַט פאַר בלעם'ן [והיה שייך העצה לְכַנֵּן הרגע], העט גיווען [מן השמים] אַרְיִינְגֶעקומען אין דעת פאַר 'צוויי אירע' אויפֿאַמאָל, מ'זאָל נישט דאַרפֿן 'זאָגן' איינער דעם אַנדערן, און מ'העט עס אויף אַזאַ אופן געמאַכט. [אבל היות שלא היה שייך כל העצה עבור שלא היה כלל רגע של זעם באותן הימים, על כן לא הכניסו הקנאות בלב שאר הצדיקים רק בלב פנחס לבד, והוצרך להורגו בידים].

[אמנם אלמלי לא היה פינחס הורגו בידים, היה צורך שיוחזר הרגע של זעם כדי שיוכל לעשות עצה של אמירת "פֿלֵם", ובפרט כי במעשה זמרי נתגדל החרון אף וזה עורר חזרת הזעם. אבל באופן זה היה סכנת פֿלִיָה לכל ישראל, שהרי גם בלעם צפה בכל אותן הימים על זה, שיוכל לומר אמירת "פֿלֵם" על כל ישראל ח"ו].

מ

ביאור קושיא ג

השיב את חמתי וגו' ולא בליתי את בני ישראל: בזה שפנחס הסיר החרון אף, לא הוצרך הקב"ה להחזיר הרגע של כעס, וממילא גם אחר זה לא היה יכול בלעם לְכַלֵּאת את ישראל באמירת פֿלֵם

איבערדעם זאָגט ער, [ווייל] פֿינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר הַשִּׁיב אֶת "חֲמָתִי", ער האָט זיך מוסר נפש געווען "בפועל", האָט נישט געברויכט צו זיין די רגע שהקב"ה כועס [גם לאחר מעשה זמרי], איז מען ניצול געוואָרן פון 'פֿלִיָה' [שגם אחר כך לא היה בלעם יכול לומר 'פֿלֵם'].

איבערדעם ווייל ה'שיב את חמתי איז געווען ולא 'כליתי' את בני ישראל בקנאותי. ווען נישט דער בקנאו את קנאתי בתוכם, העט געווען [חזרת הרגע של זעם, דורך] דעם חרון אף וואס ער האט גורם געווען זמרי באותה מעשה, [ובפרט] אז ס'האט געדארפט שוין צו זיין נאך דער עונש [על זמרי על ידי שיכונונו ב' אנשים ברגע שהקב"ה כועס], העט דאס חלילה געווען געברענגט אז ס'העט חלילה יא געווען געווען דעמאלטס די רגע שהקב"ה כועס, [וממילא] העט בלעם געווען געזאגט "כלם", און מיט דעם [שפינחס הרגו לזמרי] איז לא "כליתי" את בני ישראל, ער האט מציל געווען פון 'כליה'.

מא

התחלת אופן ב בביאור קושיא ג - וביאור קושיא א-ב

השיב את חמתי וגו' ולא כליתי את בני ישראל: במה שפינחס עשה דין למטה, בקנאו את קנאתי "בתוכם", בזה השיב חמתי "מעל" בני ישראל, שאין דין למעלה

נאך אבער גאר פשוט, גאר פשוט קען זיין [לייזש קושיא ג, מה שנאמר] ה'שיב את חמתי - בקנאו - מעל בני ישראל [וגו' ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי]. ס'שטייט דאך (דברים רבה ה, ה) במקום שיש דין למטה אין דין למעלה. חלילה בשעת הדין בעידן ריתחא [=בזמן של כעס] (עי' מנחות מא.), מי יוכל לעמד [לפני ה' האלקים] (שמואל א' ו, כ), העט חלילה נישט גוט געווען [מחמת החרון אף שנגרם במעשה שטים וזמרי].

נאך אז ס'איז געווען יש דין למטה, בקנאו את קנאתי "בתוכם" [דהיינו למטה בארץ בתוכם ממש], איבערדעם פינחס בן אלעזר וגו' השיב את חמתי "מעל" בני ישראל, פון העכער, מלמעלה, פון העכער, [שבזה גרם שלא היה דין למעלה, ולכן ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי] (כדלקמן אות מה-מו).

מב

ביאור הפסוק מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל "תחת" השמש,

דהיינו בשלא לשמה, אבל "למעלה" מן השמש יש לו, היינו בלשמה שנאמר בו כי גדול "מעל" שמים חסדך [וואומו "מעל" בני ישראל, יתפרש על דרך] אזוי ווי זיי טייטשן^{כד} [בדברי הפסוק] מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל "תחת" השמש (קהלת א, ג) [ופירשו במדרש "תחת" השמש אין לו יתרון, אבל "למעלה" מן השמש יש לו].

[וביאו על פי דברי הגמרא שאמרו כי] דער וואס ער גייט 'שלא לשמה' איז דאך נאך "עד" שמים חסדך, און 'לשמה' איז "מעל" שמים^{כה}. [ובזה פירשו דברי הכתוב, דהנה] 'שלא לשמה' איז נישט קיין דבר 'המתקיים', אז מ'קומט נישט צו [לבסוף] צום לשמה, שלא לשמה, אז מ'קוקט זיך נאך ארום [על פניות ונגיעות] חלילה קאן מען דאך פאלן, קאן עס חלילה קומען [למצב כזה, אז] מ'האלט נישט אויס [=שאינו מתקיים בזה].

^{כד} כן הוא בתהלים אמרות טהורות לבעל נועם מגדים (ח, א). ועיין דברי יואל לסוכות (בדרושי קהלת ריש אות ח, וסוף אות טו).

^{כה} בגמרא (פסחים נ:). רבא רמי, כתיב (תהלים נז, יא) כי גדל "עד" שמים חסדך, וכתיב (שם קח, ה) כי גדול מעל שמים חסדך, הא כיצד, כאן בעושין לשמה וכאן בעושין שלא לשמה, וכדרכי יהודה דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אף על פי שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה. [ופירש"י: עושין לשמה, "מעל" שמים, ושלא לשמה "עד" לשמים, דמצוה מיהא קא עביד, כדרכי יהודה].

מג

דער זיידע זכרוננו לברכה אין ייטב לב^כ ברענגט ער פונעם פאָטער רבי אלעזר ניסן [לפרש בזה הפסוק] (תהלים יט, י) 'יִרְאֵת ה' טְהוֹרָה', אַז ס'איז "לשמה", דעס איז עומדת "לעד", דאָס בלייבט אייביג, וואָרן דאָס האָט אַ קיום.

מד

איבערדעם מה 'יתרון' לאָדס פֿאַל עמלו, וואָס 'בלייבט' אים [דען פֿאַל עמלו] שיעמל "תחת" השמש [היינו מה שעושה 'שלא לשמה' שמגיע רק 'עד' שמים], אָבער "למעלה" מן השמש [יש יתרון].

[ווי] דער מדרש זאָגט (קה"א, ד) "תחת" השמש אין לו [יתרון, אבל] "למעלה" מן השמש יש לו, ווייל דעס וואָס ס'איז "למעלה" מן השמש [שעושה לשמה ומגיע "מעל" שמים], דעס 'בלייבט'.

מה

המשך ביאור קושיא א - ב

בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם" שעשה הדין למטה בכוונה "לשמה", בזה השיב החימה והדין שלמעלה "מעל" בְּנִי יִשְׂרָאֵל, והמשיך חסדים מבחינת "מעל" שמים חסדך

איבערדעם [על דרך זה יבואר הפסוק הָשִׁיב אֶת חֲמָתִי "מעל" בְּנִי יִשְׂרָאֵל], אַז ס'איז יֵשׁ דִּין 'למטה' איז אין דין 'למעלה', אויבן. איז דאָס "מעל" שָׁמַיִם חֲסִדְךָ, איז אויבן חסדים [ולא דין, ולכן פינחס ע"י שעשה קנאותו "לשמה" והגיעו החסדים "מעל" שמים, הָשִׁיב אֶת הַדִּינִים שֶׁהָיוּ שֵׁם "מעל" שמים מן בְּנִי יִשְׂרָאֵל].

[וזהו שאמר] בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי בְּתוֹכָם", ס'איז געווען יש דין 'למטה', 'אונטן' האָט ער געטוהן אַלדינגס, דעם גאַנצן דין, מיטן גאַנצן שאַרפֿקייט, ווען ער איז געווען 'בתוכם' צווישן אידן [למטה, דכשיבר לישראל הוכיח והעניש לזמרי], אָבער 'למעלה' האָט ער מְלַמֵּד זְכוֹת געווען אויף אידן, הָשִׁיב אֶת חֲמָתִי "מעל" בְּנִי יִשְׂרָאֵל, העכער, אויבן, האָט ער מְמַתִּיק געווען די 'דינים' און ער האָט מְעוֹרֵר רַחֲמִים וְחֲסָדִים געווען אויף אידן.

"בְּקִנְאוֹ אֶת קִנְאָתִי" [ופירש רש"י] בְּקִצְפוֹ אֶת הַקֶּצֶף שֶׁהָיָה לִי לְקֶצֶף, דאָס איז געווען [נאָר] "בְּתוֹכָם" [אבל למעלה האָט ער מְמַתִּיק געווען די 'דינים' און ער האָט מְעוֹרֵר רַחֲמִים וְחֲסָדִים געווען אויף אידן]^{כז}.

^{כז} בייטב לב (פרשת אמור, ד"ה יתבאר) וז"ל, הנה שמעתי מפי אבא מארי הגאון הצדיק מוה' אלעזר ניסן זלה"ה לפרש הפסוק יראת ה' טהורה וגו', כי אית יראה תתאה, יראת שכר ועונש, ואית יראה עלאה, מרוממותו יתברך (הקדמת הזוהר, יא:), כדכתיב (איוב לא, כג) כי פחד אלי איד אל (יראת עונש) ומשאתו (מרוממותו) לא אוכל. וההבדל ביניהם, כי יראת עונש אינו אלא בבא חטא לידו, וירא מכח עונש ואינו חוטא, אבל באם אינו חוטא אינו מתיירא כלל, ואם כן אין יראתו תמידית. אבל הירא משאתו ומרוממותו יתברך ויתעלה, אפילו בשעה שאינו חוטא כלל יראת ה' דייקא חופף עליו כל היום, כמי שיושב לפני מלך גדול ונורא שמעצמו נופל עליו אימה ופחד, חיל ורעדה יאחזנו, כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך מלכי המלכים עומד עליו כי פחדו ואימתו יבעתוהו, כמבואר בהגהת זקני הרמ"א ז"ל באורח חיים סימן א' (סעיף א). וזהו שנאמר (יתרו כ, יז) ובעבור תהיה יראתו (דייקא) על פניכם (אפילו) לבלתי תחטאו. וזהו שנאמר יראת ה' "טהורה", עומדת לעד, תמידית, ע"כ דבריו ז"ל ושפתים יושק. (וע"ע בייטב פנים לסוכות אות סה, ולשובכ"ם אות כא, ולשקלים אות יז).

^{כז} עיין באורך ביואל משה (מאמר א, סימן קעו) שכן דרך הצדיקים, מנהיגי ישראל האמתיים, דמחמת גודל האהבת ישראל הם מוחים ולוחמים למטה נגד פירצות ועונות הדור, אבל למעלה בשמים הם מלמדים

מו

המשך ביאור קושיא ג (אופן ב)

על ידי שגרים כי אין דין למעלה, בזה הציל את ישראל

מן התעוררות הדינים שנגרם על ידי החרון אף במעשה שמים וזמרי

ממילא אז ס'איז געווען 'אין' דין למעלה, איז געווען וְלֹא כְּלִיטִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּקִנְיָתִי.

וואָרן חלילה אז ס'איז 'יש' דין למעלה, איז דער פחד זייער גרויס, חלילה בשעת הדין ווער קען דען עומד זיין, מי יַעֲמֹד לְפָנֶיךָ בְּדִין. נאָר ער האָט אָבער מבטל געווען דעם גאַנצן דין 'למעלה', און דאָס האָט זיי מציל געווען פון כָּלִיָּהּ.

מז

[ביאור קושיא ד]

ולכן אמר הקב"ה "בדין" הוא שיטול שכרו

דאָס זאָגט דער מדרש (במדב"ר כא, א) [פינחס בן אלעזר בן אהרן הפכה, אמר הקב"ה] "בדין" הוא שיטול שכרו [לכן אמר הנביא נתן לו את בְּרִיתִי שְׁלוֹם], ווען ס'איז נישטאָ קיין 'דינים' למעלה, איבערדעם איז "בדין" הוא שיטול שכרו, אויף דער גוף הזאך^{כח}.

מח

הקדמה לאופן ב בביאור קושיא ז

[וביאור קושיא ה]

פנחס זה אליהו, שעומד ומקריב קרבנות תמידים בזמן הגלות למעלה בשמים,

ועי"ז עומד ומכפר תמיד על ישראל עד שיחיו המתים,

דער מדרש זאָגט אין ילקוט (ר"פ פינחס) [על הפסוק] תַּחַת אֲשֶׁר קָנָא לְאַלְקִי וַיִּכְפֹּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְכִפֹּר לֹא נֹאמַר, אַז עַר הָאֵט מְכַפֵּר געווען, נאָר "וַיִּכְפֹּר", מלמד [שעד עכשיו לא זיז אלא] שהוא עומד ומכפר עד שיחיו המתים, אזוי זאָגט דער מדרש אין ילקוט.

פאַרשטייט מען דאָך פשוט, [ווי] ס'שטייט אין זית רענן [לבעל מגן אברהם, בפירושו על הילקוט שם] 'בקיזור', זאָגט ער פשט בקיצור "שפינחס זה אליהו".

פאַרשטייט מען דאָך וואָס דער פשט איז אז ער איז עומד ומכפר, [ווייל] פינחס זה אליהו, [און] אליהו איז דאָך מקריב תמידין, ער איז דאָך מקריב 'אויבן', ס'שטייט (בעשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו, מאמר אם כל חי חלק ג, סימן כג) ער איז

זכות ומעוררים רחמים עליהם. אבל הרשעים עושים ההיפוך, וכמבואר במדרש (דב"ר א, ב) שזהו החילוק בין דברי משה לדברי בלעם, דמשה רבינו כשדיבר לישראל אמר אַתֶּם חֲטָאתֶם חֲטָאָה גְדֹלָה, וכשדיבר להשי"ת אמר לָמָּה ה' יַחַרָּה אַפְּךָ בְּעַמֶּךָ, אבל בלעם החליק לשונו להם בנבואותיו ועל ידי זה גָּבַה לָבָם ונִפְּלוּ בְּשִׁטִּים, עיי"ש ואכמ"ל. [ומה נעים ענין זה לכאן, דבשעה שישראל נפלו בשטים על ידי עצת בלעם שהחליק לשון וגבה לבם, עשה פינחס ההיפוך מזה, ונהג כדרך משה רבינו לעשות דין למטה ולעורר רחמים וחסדים למעלה].

^{כח} אולי הכוונה, שיוכל לקבל את שכרו אף לפי מדת "הדין", כי בעלמא מי יוכל לעמוד בשעת הדין. או הכוונה, דעל עצם הדבר [אויף דער גוף הזאך] מה שסילק את "הדין" לכן הוא שיטול שכרו.

עומד ומקריב די תמידין [בזמן הזה למעלה בשמים, ונמצא שעומד ומכפר גם בזמן הגלות עד שיחיו המתים].

מט

הישמח משה ראה זאת בעיניו, איך שאלהו עומד ומקריב הקרבן תמיד למעלה בשמים
[ווי] דער זיידע זכרוננו לברכה אין ייטב לב ברענגט^{כט} אז ער האָט געהערט
פון ישמח משה, ער האָט געזען עין בעין [ווי] אליהו איז עומד מלובש בבגדי
כהונה, ער איז עומד ומקריב תמידין.

ג

איבערדעם זאגט ער [במדרש ילקוט], שטייט נישט וְכִפֹּר [בלשון עבר] נאָר
וְיִכָּפֹר [שמשמעו גם בלשון עתיד], ווייל ער איז עומד ומכפר [תמיד עד שיחיו המתים],
ער כסדר, די אַלע תמידים זענען דאָך געווען [לכפר על ישראל], ס'שטייט (תנחומא
פנחס סימן יג) מַעוֹלָם לֹא לָן אָדָם בִּירוּשָׁלַיִם וְעִבְרָה בִּידוֹ, דער תמיד של שחר און
דער תמיד של בין הערבים האָט מכפר געווען די עוֹנוֹת.

איבערדעם אַז אליהו איז מכפר אויבן דורך די תמידין, איבערדעם וְיִכָּפֹר
עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [גם בעתיד].

נא

התחלת ביאור קושיא ז - באופן ב

דאָס בית המקדש שלמעלה זאגט דאָך די גמרא איז אין [רקיע הנקרא] זָבול,
[שהוא אחד] פון די שְׁבָעָה רְקִיעִים, ער איז מקריב דאָרט אויבן, דאָרטן אין בית
המקדש שלמעלה, דאָרט איז ער, שטייט ער אויבן און ער איז מכפר על בני
ישראל.

איבערדעם איז געווען "וַיֵּרָא" פִּינְחָס, ער האָט געזען וואָס העכער [טוט זיך,
אויבן בְּשָׁמַיִם, ושהוא עתיד להקריב שם הקרבנות בזכות מה שיקנא לה' ויהרוג את זמרי].

^{כט} בייטב לב (סוף פרשת אמור, ד"ה אבל הענין) וז"ל, כל מה שעשה אהרן בעבודתו, קרבנות המזבח והדלקת
הנרות והנפת העומר ושתי לחם וסידור לחם הפנים, נעשה דוגמתן במשכן שלמעלה, ונשארו קיימים
לעד. על כן שילם לו ה' כמעשהו, ונמשך ממנו קדושה לכהנים גם אלאחר חורבן בית המקדש ובגלות
החל הזה.

וזה שאמר המדרש וכו' הה"ד (תהלים קיט, פט) לְעוֹלָם ה' דְּבָרָךְ (והטעם, כי עודנו) נִצָּב בְּשָׁמַיִם,
כלומר אם למטה נחרב, [מקדש] שלמעלה קיים, ובו מיכאל עומד ומקריב קרבנות ונפשות, ופינחס מזרע
אהרן הוא אליהו עודנו מקריב תמידין כסדרן בכל יום, כמבואר בעשרה מאמרות להרמ"ע.
ומקובלני ממוזלה"ה בעל המחבר ספר ישמח משה ותשובת השיב משה, כי פעם אחת אחר
שסיים תפלת שמונה עשרה עלה בלבו להתפלל לראות הדבר הנ"ל האמור בעשרה מאמרות, ועם לבבו
אמר אולי קיימא לי שעתא ואזכה לראותו, ותיכף התפלל על זה. ומילא ה' שאלתו וראה עין בעין את
אליהו מלובש בבגדי כהונה עומד ומקריב התמיד כסדרו. ודבריו הללו נודעו לרבים.

^ל בגמרא (חגיגה יב:) ריש לקיש אָמר, שְׁבָעָה [רְקִיעֵין הן], וְאֵלֵינוּ הן, וְלִילּוּן, רְקִיעַ, שְׁחָקִים, זָבול, מְעוֹן, מְכוֹן,
עֲרֻבוֹת. ומפרש הגמרא: [רקיע השני נקרא] רְקִיעַ, שְׁבוּ חֲמָה, וְלִבְנָה, כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת קְבוּעִים בוֹ, שְׁנֵאֲמַר
(בראשית א, יד) וַיֵּתֶן אוֹתָם אֱלֹקִים בְּרָקִיעַ הַשָּׁמַיִם וכו'. [רקיע הרביעי נקרא] זָבול, שְׁבוּ יְרוּשָׁלַיִם וּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ, וּמִזְבֵּחַ בְּנוֹי, וּמִיכָאֵל שׁוֹר הַגְּדוֹל עוֹמֵד וּמִקְרִיב עָלָיו קֶרֶבֶן בְּכָל יוֹם, שְׁנֵאֲמַר (מלכים א' ח, יג) בְּנָה
בְּנֵיתִי בֵּית זָבֹל לָךְ מְכוֹן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים. וּמִנָּה לָן [שיש זָבול] דְּאִיקָרִי "שָׁמַיִם"? שְׁנֵאֲמַר, (ישעיה סג, טו)
הִבֵּט מִשָּׁמַיִם וַיֵּרָא מִזָּבֹל קִדְשֶׁךָ וְתַפְאֲרֶתְךָ.

נב

עוד הקדמה לביאור קושיא ז - באופן ב
(עד אחר אות סא)

ביאור מדרשים ופסוקים בפרשת וישב

קושיא א בפרשת וישב

במדרש: בזכות "וינס" ויצא החוצה, הים ראָה "וינס", וצ"ב

[והוא כעין] ווי כ'האָב געזאָגט דעם פשט לאַ [בביאור כמה ענינים בפרשת וישב]:
ס'שטייט ביי קריעת ים סוף [הים ראָה וינס], און דער מדרש זאָגט בזכות
"וינס" ויצא החוצה. הים ראָה "וינס" (תהלים קיד, ג), בזכות יוסף, שנאמר (וישב לט,
יב) "וינס" ויצא החוצה.
אַזוי זאָגט דאָך דער מדרש רבה דאָרטן (בפרשת וישב פז, ח).

נג

קושיא ב בפרשת וישב

עוד במדרש: וינס ויצא "החוצה", כמו שנאמר ויִצֵא אֶתֹ "החוצה", וצ"ב

ווידעראום שטייט אויך אין מדרש רבה (שם) וינס ויצא "החוצה", כְּמָה
דִּאֵת אָמַר (לך טו, ה) ויִצֵא אֶתֹ "החוצה", [הנאמר] ביי אברהם אבינו.
ב [ויש להבין] ווי קומט עפעס איינס צו דאָס אַנדערע, אַז [אצל יוסף] וינס ויצא
החוצה, און ביי אברהם ויִצֵא אֶתֹ החוצה.

נד

קושיא ג בפרשת וישב

תיבת וינס ויצא "החוצה" דמיותר

נאָר לכאורה קען זיין, [דהמדרש בא ליישב קושיא אחרת]:
ג [די קשיא איז דאָך] [דהיה לו לומר רק] וינס ויצא [ולמה הוסיף תיבת "החוצה"], זי
[אשת פוטיפר] האָט אים [יוסף] געוואָלט צורעדן און ער איז אַנטלאָפֿן, [והיה די
לומר] וינס ויצא, אודאי אַז ער איז אַרויס [מן הבית] איז ער אודאי געווען
אֵינדרויסן, פֿאַרוואָס דאָרף ער זאָגן "החוצה".

נה

הקדמה לביאור קושיא ב-ג בפרשת וישב

אשת פוטיפר לשם שמים נתכוונה כי ראתה שעתיד יוסף להוליד בנים ממנה

נאָר וואָס זשע דען, האָב איך געזאָגט, דאָ ליגט נאָך עפעס אַן אַנדערע כוונה.
[וואָרן] רש"י זאָגט דאָך (וישב לט, א) אַז די אשת פוטיפר וואָס זי האָט אים אַזוי
גענייט צו דעם חטא, זי האָט אויך געמיינט לשם שמים, [ווייל] זי האָט געזען
בְּאֶצְטָגִינֹת שָׁלָה אַז זי איז ראויה [ועתידה] להוליד ממנו, נאָר זי האָט נאָר נישט
געוואוסט צי מִמֶּנָּה צי מִבֶּתָּה [דהיינו] די אָסֶנֶת בֵּת פּוּטִיפֶרֶע [שנישאת אחר כך
ליוסף], האָט זי נישט געוואוסט, אָבער זי האָט געזען באצטרולוגין שלה אַז
עתיד [יוסף] להוליד ממנה בֶּן.

לא בסעודת הודאה לכ"א כסלו תשי"ד. וכן הוא בס"ג וישב תשי"ז (ובחידו"ת שם ד"ה ונראה לפרש), ובס"ג
וישב תשי"ט (הועתק לקמן בהערה לג), ובדברי יואל נשא (עמוד רטז).

נו

ובזה יובן מה שאמרו דגם יוסף חשב לעשות מלאכתו

מיט דעם קאָן זיין איז פאַרענטפערט:

ס'שטייט (סוטה לו:), הובא ברש"י וישב לט, (יא) אף הוא לעשות צרכיו נכנס, אלא שראה דמות דיוקנו של אביו.

קושיא ד-ה בפרשת וישב

איך היה ליוסף הוה אמינא לעשות כן

ד] לכאורה וואָס עפעס איז אַ הוה אמינא אַז ער האָט געזאָלט זיין אפילו נכנס.

גם מהו הענין במה שנראה לו דמות אביו

ה] [וגם שאם נכנס, למה נמנע דייקא על ידי שראה דמות דיוקנו אביו].

נז

ביאור קושיא ד בפרשת וישב

יען שכוונתה היה לשמים על ידי מה שראתה באצטגנונים, על כן חשב תחלה דאולי הצדק עמה לשם שמים

[נאָר] קאָן זיין דאָס איז טאַקע דער פשט, לעולם באצטגנונים האָט זי געזען אַז ראוי להוליד ממנה בן, און קאָן זיין האָט ער אַליין אויכעט געקלערט שוין, [דאולי הצדק עמה ולשם שמים].

אבל לבסוף היה יוֹמָאן יוסף

נאָר ער האָט אָבער נישט געוואָלט, [וכדכתיב (וישב, י) וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים] לְשָׁכַב אֲצִלָּהּ לְהִיּוֹת עִמָּה "בעולם הבא" זאָגט רש"י (שם), אפילו ער האָט געזען שעתיד להעמיד ממנה, מִבְּתָהּ אָדער פון איר, האָט ער אויך נישט געוואָלט^{לב}.

^{לב} רבינו מקצר בכאן, ועיין בדרוש לכ"א כסלו תשי"ד וזל"ק: (קושיא ו) רש"י זאָגט וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים לְשָׁכַב אֲצִלָּהּ לְהִיּוֹת עִמָּה, בעולם הבא. וואָס עפעס וועט זי שוין זיין בעולם הבא, מ'זאָל גיין אין "גיהנם" אפשר קען זיין, אָבער "בעולם הבא"? להיות עמה בעולם הבא?

[נאָר] רש"י זאָגט, נאָך די מעשה פון תְּמָר'ן שטייט דאָך די מעשה פון פּוֹטִיפָר, זאָגט רש"י אַזוי ווי זי [תְּמָר] איז לשם שמים, זי [אשת פּוֹטִיפָר] האָט אויך געמיינט לשם שמים, זי האָט געזען באצטרולוגין שלה אַז זי וועט מעמיד זיין תולדות פון יוסף הצדיק, נאָר זי האָט נישט געוויסט צי פון זיך צי מִבְּתָהּ, אָבער עכ"פ האָט זי געזען באצטרולוגין שלה אַז זי וועט מעמיד זיין תולדות, זי האָט דאָס געמיינט, זי האָט געמיינט גאָר 'לשם שמים'.

און דאָס איז דאָך אַמאָל אמת, די תולדות וואָס ער האָט געהאַט, האָט ער דאָך נאָר געהאַט פון איר טאַכטער, דורך איר, [נאָר] ס'איז נישט געווען פון איר ס'איז געווען מִבְּתָהּ, אָבער לויט ווי די אצטרולוגין האָבן געוויזן, די מזלות האָבן געוויזן אַז ס'איז פון איר, איז דאָך דאָס געווען [לשם שמים].

ס'שטייט דאָך (סנהדרין קד.) אָבָא לֹא מִזְכִּי בְּרָא, בְּרָא מִזְכִּי אָבָא, - אַ פלא ביי אבשלום'ן פלאָגט זיך תוספות (סוטה י: ד"ה דאיתיה) וויאָזוי האָט ער [דוד] אים געברענגט לחיי עולם הבא [עיי"ש], - אָבער בְּרָא מִזְכִּי אָבָא, ער קען אים ברענגען לחיי עולם הבא, אַזוי שטייט דאָך.

קען זיין דאָס האָט זי אים דערציילט דאָ, זי האָט אים דערציילט זי האָט אים געוויזן [הוראת האצטגנונות], ער איז דאָך אויך געווען [בקי בחכמה וז], די אַלע חכמות האָט ער דאָך אויך געקענט, האָט זי אים געוויזן באצטרולוגין אַז ער קען נאָר האָבן קינדער דורך איר, נו איז דאָך בְּרָא מִזְכִּי, ס'קאָן דאָך אים ברענגען לחיי עולם הבא, האָט זי אים געוויזן טאַקע אַז ער קאָן דורך דער מעשה צוקומען צו עולם הבא. - און ער האָט געזאָגט 'איך פרעג נישט' נאָך דעם, איך קען אַזא מעשה נישט טוהן אפילו ס'וועט מיר ברענגען עולם הבא, איבערדעם זאָגט ער וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים לְשָׁכַב אֲצִלָּהּ לְהִיּוֹת עִמָּה "לעולם הבא", אפילו דאָס אויך [לא שמע אליה].

ועיין כעין זה בדברי יואל (נשא עמוד רכג) וז"ל: ועל פי זה נראה לפרש מאמר הכתוב וְלֹא שָׁמַע אֱלֹהִים לְשָׁכַב אֲצִלָּהּ לְהִיּוֹת עִמָּה, ופרש"י ז"ל לְשָׁכַב אֲצִלָּהּ בעולם הזה להיות עִמָּה לעולם הבא, ונחזק הרא"ם

נח

ביאור קושיא כ-ג בפרשת וישב

וביאור הענין, כי יוסף יצא "החוצה" דהיינו למעלה מכיפת הרקיע, כדרך שנאמר באברהם, ושם הבין כי אין הצדק עמה, דרך מבתה עתיד להוליד ולא ממנה

נאָר וואָס זשע דען, אצטגנינות איז דאָך די חכמת כוכבים ומזלות, ביים אצטגנינות איז דאָך ממילא פאַרהאַנדן אַמאָל, זיי זענען זיך זייער אַסאַך מאָל טוֹעָה.

נט

ס'שטייט ביי אברהם אבינו וַיֹּצֵא אֹתוֹ "הַחוּצָה", ער [הקב"ה] האָט אים אַרויסגעצויגן - זאָגט דאָך רש"י - למעלה מכיפת הרקיע, דאָס איז "הַחוּצָה", [וואָס לוּ הקב"ה] צא מאצטגנינות שלך [שראית במזלות שאינך עתיד להעמיד בן], אברם אינו מוליד [אבל אברהם מוליד].

אברהם אבינו האָט געזען באצטגנינות אַז ער קען נישט מוליד זיין, ער האָט געוואוסט וואָס אצטגנינים זאָגן, און הקב"ה האָט אים [אַבער] געפירט למעלה מכיפת הרקיע, העכער, ער איז העכער געגאַנגען פון די כוכבים ומזלות, האָט ער געזען העכער דעם אצטגנינות [דאָס] וואָס מ'קאָן נישט זען באצטגנינות, דאָרט האָט ער געזען אַז ער איז יאָ מוליד.

על כל פנים אַזוי ברענגט דאָך רש"י פון דברי חכמינו ז"ל אין מדרש (ב"ר מד, יב) [בפירוש הפסוק] וַיֹּצֵא אֹתוֹ "הַחוּצָה".

ס

דאָס קאָן זיין ביי יוסף הצדיק, לעולם באצטגנינות האָט ער אויך געזען ער דאָרף להוליד זיין ממנה בן, ס'איז אַבער געווען אַ טעות, [ווייל] ס'איז נאָר געווען 'מבתה' [ולא 'ממנה'].

איבערדעם איז ער אַבער געגאַנגען, איז ער געוועזן יוסף הצדיק וַיֵּנָס וַיֹּצֵא "הַחוּצָה", איבערדעם האָט ער געקוקט למעלה מכיפת הרקיע, האָט ער געקוקט העכער פון די כוכבים ומזלות, און דאָרט האָט ער געזען קלאָר [אַז] ער טאָר נישט, וַיֹּצֵא "הַחוּצָה", דאָרט האָט ער געזען אַז ס'איז נישט אַזוי [כדבריה].

סא

ביאור קושיא ה בפרשת וישב

וזהו שאמרו נראה לו דמות דיוקנו של אביו, דהיינו שהסתכל למעלה בשמים, ששם בכסא הכבוד חקוק צורת יעקב אביו

איבערדעם קאָן זיין [מה שנראה לו] דמות דיוקנו של אביו, [וואָרן] "יעקב אבינו" איז דאָך חָקוּק [צורתו] אין כסא הכבוד (חולין צא:), [וזה שאמרו] נראה לו דמות דיוקנו של "אביו" [החקוקה בכסא הכבוד], דעס איז אַ העכערע בחינה פון אַלע כוכבים ומזלות, [ומשם] האָט ער געזען דעם אמת אַז ער ברויך טאַקע עס

ז"ל בלשון רש"י ז"ל והוא לשון הגמרא סוטה (ג:) לְהִיּוֹת עִמָּה "לעולם הבא", דהוי ליה למימר להיות עמה "בגיהנם", עיי"ש. ולדרכינו יתבאר, דהנה מה שנכנס בתחלה לעשות צרכיו לא מחמת שנתאוה לדבר עבירה, אלא שהיה סובר שהוא מחוייב בדבר וכו', וז"ש וְלֹא שָׁמַע אֶלֶיהָ וגו' לְהִיּוֹת עִמָּה "לעולם הבא", אף אם על ידי שישמע אליה להיות עמה יזכה לעולם הבא, ואם ימאן לשמוע יש לחוש פן יאבד חלקו לעולם הבא וכו', אפילו הכי מסר נפשו למען דורות ישראל, שיראו ממנו וַיִּגְדְּרוּ עֲצָמָן מן הערוה.

נישט צו טאן, אז ער איז נישט עתיד להוליד 'ממנה', ס'איז נאָר געווען [הוראת העתידות על] 'מבתה' לג.
[עד כאן מדרוש שאמרתי לפרשת וישב].

סב

המשך ביאור קושיא ז - אופן ב

וַיֵּרָא פִּינְחָס: רק פינחס ראה ברוח הקודש מה שהוא למעלה בְּזִבּוּל בְּבִיהַמ"ק שלמעלה, ושיצטרך להקריב שם קרבנות איבערדעם [העיד הקב"ה] פִּינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר [בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶת חֲמֹתִי וְגו'].
לכאורה האָבן זיי אַלע מַרְגִּין געווען אויף אים, בקשו חכמים לְנִדּוּתוֹ, ווי ס'שטייט אַרויס אין ירושלמי (הובא לעיל בהערה טז).

ער האָט אָבער געזען [וַיֵּרָא פִּינְחָס] 'העכער', אז ער ברויך צו שטיין 'אויבן' [בזמן החורבן להיות עומד ומקריב הקרבנות], אין דעם פּלאַץ וואָס ס'איז העכער אַלע כוכבים ומזלות, און 'הויעך' וועט ווערן אַ בית המקדש שלמעלה און ער וועט מקריב זיין קרבנות, און ער איז צוגעקומען [דערצו] דורך 'דעם', דורך דעם מסירת נפש איז ער צו דעם צוגעקומען, [ומזה הבין כי צריך הוא למסור נפשו ולהכניס עצמו בסכנה עבור זה].

איבערדעם איז "וַיֵּרָא פִּינְחָס", ער האָט 'געזען' [מה שאחרים לא ראו, ועל כן וַיֵּקָם מִתּוֹךְ הָעֵדָה וַיִּקַּח רֶמֶחַ בְּיָדוֹ].

סג

[קושיא ז]

ווי דער מדרש דאָרט (במד"ר כ, כה) האָט געפרעגט, וכי כל ישראל לא ראו, והלא כל ישראל רואים, אלא ראה מעשה ונזכר הלכה.

לג ביאור קושיא א' שבפרשת וישב: רבינו לא סיים בכאן לבאר קושיא א' דוישב. ועיין בס"ג וישב תשי"ט שמיישב קושיא זו וזל"ק:

ס'שטייט אין מדרש (ב"ר פז, ח), "וינס" [ויצא החוצה], בזכות עצמותיו של יוסף נקרע הים, שנאמר וינס ויצא החוצה, הים ראה "וינס". דרש'נט מען אַ גזירה שוה (יפה תואר שם), [הים ראה] "וינס" איז געוועזן בזכות וואָס ער האָט געזעהן ארונן של יוסף, אין זכות פון יוסף הצדיק. - זאָגט דער נזר הקודש (שם), ער גיט צו פאַרשטיין - איך האָב עס אַמאָל געזאָגט [מעצמין], נאָר היצט האָב איך געזען ס'שטייט אין נזר הקודש - וינס ויצא החוצה, ווייל לויטן איצטגנינות האָט ער דאָך געדאַרפט האָבן קינדער פון [אשת פוטיפר], זי האָט געמיינט לשם שמים, אַזוי זאָגט דאָך רש"י, זי האָט געזען באיצטגנינות אַז זי דאַרפן האָבן פון אים קינדער, נו ער איז דאָך אויך געווען גרויס אין איצטגנינות, איז אים אויך אויסגעקומען דער חשבון, לעשות מלאכתו, ווייל דאָס איצטגנינות האָט אים געוויזן.

ביי אברהם אבינו שטייט ויצא אותו החוצה, [ופירש"י] ער האָט אים אויפגעהויבן [ואמר לו] צא מאיצטגנינות שלך, אברם אינו מוליד אבל אברהם מוליד, ער איז אַרויסגעגאַנגען למעלה, שטייט ויצא אותו "החוצה", למעלה מכיפת הרקיע, ער איז אַרויס פונעם איצטגנינות און ער האָט געזען דעם אמת. און די זעלבע איז געווען דאָ מיט יוסף הצדיק, לויטן איצטגנינות האָט ער געדאַרפט אפּטוהן, האָט עס געדאַרפט גאָר געשען, נאָר ס'איז וינס ויצא "החוצה", ער איז אַרויסגעגאַנגען למעלה מן האיצטגנינות. קפץ בזכות אברהם שטייט דאָך אויך אין מדרש (ב"ר שם), ויצא אותו החוצה איז געווען וינס ויצא החוצה, דער וינס ויצא החוצה איז אויך געווען בזכות אברהם.

און אַזוי איז ביי מתן תורה און ביי קריעת ים סוף, איז אויכעט אַ זאָך וואָס ס'איז אַרויס פונעם גדר הטבעיות, שידוד המערכה, פון די בריאה.

עכ"פּ היצא לנו מזה "קריעת ים סוף" איז געווען דורכן כח [של יוסף], די עצמותיו של יוסף האָבן גורם געווען ס'זאָל קאָנען זיין קריעת ים סוף. און וואָס איז דער כח געווען פון יוסף הצדיק?, דער וינס ויצא "החוצה", ווען ער איז געווען דאָרט ביי פוטיפר'ן. [ועיין עוד כעין זה באורך בס"ג וישב תש"כ].

ס'איז דאך אבער לכאורה נאכנישט פארענטפערט, וואס איז פארענטפערט מיט דעם, אז [ס'איז] כל ישראל רואים [והמדרש מתרץ דהוא] 'ראה מעשה', [עדיין קשה מה נשתנה פינחס לענין ה'ראיה], 'זיי' האבן דאך אויך געזען די 'זעלבע' מעשה.

סד

סיום ביאור קושיא ז - אופן ב

נאך ער האט געזען אן 'אנדערע' מעשה [מה שלא ראו כל ישראל], ער האט געזען וואס ס'טוט זיך דארט 'אויבן', [אז] מ'דארף אויבן מקריב זיין, ער האט געזען דעם בית המקדש ווען ס'איז פתחפנה [שומעין קול אנחה עמוקה מרבינו אוי!]. און ער האט געזען אז ער וועט זיין 'ויכפר' על בני ישראל אויבן בעולמות עליונים, למעלה ברקיע, ער האט דארט מקריב געווען קרבנות.

סה

ביאורי הקושיות בפרשת קרבן תמיד

ביאור קושיא יב

לא אמר הכתוב שנים "לשמש", כי הפסוק בא לרמוז על זמן הגלות שהקרבן התמיד הוא רק בביהמ"ק שלמעלה שהוא 'למעלה' מן השמש

ממילא היצט איז רעכט [ליישיב הקושיות בפרשת התמיד], די תורה הקדושה איז דאס מרמז, תשמרו להקריב וגו', שנים "ליום", ווארן אזוי אז מ'איז 'אונטן' אז מ'איז מקריב, איז מען מקריב כנגד "השמש". אבער בחורבנה ווען אליהו איז מקריב אין בית המקדש 'שלמעלה', דאס איז דאך 'העכער' די זון, ס'איז "למעלה" מן השמש (כדלעיל אות נא), ס'איז העכער נאך פון מקום השמש.

דער שמש [וירח] זענען דאך אין דעם 'לעצטן' רקיע [השביעי ממעלה למטה] פון די שבעה רקיעים, די גלגלים, דער גלגל השמש וירח איז דאך 'דא', דער 'ערשטער' [רקיע ממטה למעלה], דאס זעען די אומות העולם אויך, אלע חכמות האומות [מגיעין לשם], אבער העכער דעם זעט קיינער נישט, [ואין יודעים משם] נאך וואס די אידן זענען 'בקבלה'. ממילא דארט אויבן [ברקיע הנקרא זבול שבו ביהמ"ק שלמעלה] קען דאך נישט זיין [שנים 'לשמש'] כנגד 'השמש'.

סו

ולכן אמר שנים "ליום", כי בחינת יום שייך גם למעלה בעולמות העליונים

אבער די בחינת "הימים" זענען 'אויבן' אויכעט, אזוי ווי ס'איז 'ידוע' [ליודעי חן] ל"ד.

ל"ד אולי הכוונה דו' ימים הם בחינת ז' ספירות עליונות שהז' הרקיעים מכוונים נגדם, ואם כן גם ברקיע הנקרא זבול שייך שם "יום". ועוד דבעולמות העליונים יותר שייך שם יום מבעולם הזה שמכונה בשם לילה, כמבואר בגמרא (פסחים ב:) דעולם הזה דומה ללילה ועולם הבא דומה ליום. ובזהר הקדוש (תרומה קלז). רתיקא עלאה, אתקרי "ימים", יום ליום. רתיקא תתאה, אקרי לילות [מרכבה עליונה נקראת "ימים", יום ליום. מרכבה תחתונה נקרא לילות] וכו'. אף על גב דאינון טמירין עלאין, דלא אתידעו לעלמין, נגידו ומשיכו דלהון אתמשך ואתנגיד לתתא [=אע"ג שהם נסתרים עליונים שלא נודעו לעולמות שתחתיהם, השפע והמשיכה שלהם נמשך ושופע למטה] וכו'. אכל במה אשתמודען,

דער שורש [הימים הוא למעלה. ווי] ס'שטייט אין נועם אלימלך (פ' וירא) [על הפסוק] כָּחַם "היום" ל^ה. דאָס איז נאָך העכער, דאָס פנימיות פון די עולמות [העליונים] וואָס הייסן "יום" דאָס איז נאָך העכער פון אַלע כוכבים ומזלות. נאָר פאַר אונז ווערט נתגלה די בחינת היום דורך די זון, דורך די שמש. אויבן האָט עס אַן אַנדערע התגלות, ס'האָט אַ העכערע בחינה.

סז

ממילא דער פסוק איז דאָ מרמז, מ'איז מקריב קרבנות היינט אויך בחורבנו, איבערדעם זאָגט ער נישט שנים "לשמש", נאָר שָׁנִים "ליום", אפילו דאָרטן וואו ס'איז נישטאָ קיין שמש [ברקיעים העליונים], דאָרט איז מען אויך מקריב קרבנות.

סח

ביאור קושיא יד

ולכן היות שגם בזמן הזה יש עבודת אליהו למעלה במקום עבודת הכהנים בזמן המקדש למטה, נצרך לזה גם עבודת אנשי מעמד כמו בזמן המקדש

מיט דעם קאָן מען פאַרשטיין וואָס ער דער זיידע זכרוננו לברכה אין ישמח משה, וואָס ער איז אַזוי מגדיל די בחינת "אַנְשֵׁי מַעֲמָד". ווייל ס'פעלט טאַקע. ס'איז דאָ קרבנות [גם בזמן הזה], פעלט אויס דאָ די פעולה [של אַנְשֵׁי מַעֲמָד], אַז מ'טוט דעם מיט דער כוונה, אַז אידן זענען עוסק בתורה [בזמן הזה], ווי די אַנְשֵׁי מַעֲמָד וואָס ס'איז געוועזן איבעראַל דעמאָלטס באותו הזמן, זענען 'די' טאַקע שלוחים מכל ישראל. דעם וואָס אליהו איז מקריב קרבנות [למעלה], אַזוי ווי דער כהן גדול האָט מקריב געווען אין בית המקדש, אָבער צו דעם אָבער פעלט דאָך אויס די אַנְשֵׁי מַעֲמָד, די שלוחים פון כלל ישראל. אָבער דאָס איז דאָך נישטאָ. ער [אליהו] טוט די זעלבע וואָס דער כהן גדול האָט געטוהן אין בית המקדש שלמטה, אָבער טאַקע צוליב דעם האָט מען דאָך געברויכט האָבן די אנשי מעמד. איבערדעם איז רעכט [דברי הישמח משה] אַז מ'ברויך דאָס היינט אויך האָבן, וואָרן מ'איז דאָך מקריב די תמידין פֿסֶדֶר.

בגין שמשא קדישא, דאיהו משכנא מאינון דרגין עלאין קדישין, ואיהו נהורא, דנטיל כל נהורין גניזין, והוא משיכו דלהון, ובגיניה אתחזי מהימנותא בכל עלמא [=אבל במה הם נודעים? משום השמש הקדושה, שהיא משכן מאותן דרגות עליונות קדושות, והוא אור שנוטל כל האורות הגנוזים ואותה משיכה שלהם, ובגללו נראית האמונה בכל העולם] (וכל זה מיירי מעולמות העליונים שבאצילות).

[ויש להעיר, דכפי הנראה יען שנוכחו שם אצל שלחנו של רבינו כמה מגדולי המקובלים שכירושלים עיה"ק, על כן רמז רבינו בקצרה בתורה זו לענינים נסתרים שלא כהרגילון].

^ל בנועם אלימלך (ריש פרשת וירא) וַיֵּרָא אֵלָיו ה' וכו'. דהנה העולמות העליונים נקראים "ימים" והצדיק בקדושתו מגיע עד העולמות העליונים. וזהו (תהלים כא, ה) תִּיִם שָׁאֵל מִמֶּךָ נִתְּתָה לוֹ אֶרֶץ יָמִים. דהנה הצדיק, החיים שיש לו בעולם הזה אינו אצלו רק כמו דבר הנשאל לפי שעה, ומחמת זה הולך ומתגבר תמיד בקדושה, מחמת שמחשב תמיד שמא היום הוא התְּזַרְתָּ הַשְּׁאֵלָה. וזהו תִּיִם שָׁאֵל מִמֶּךָ, פירוש הצדיק שמחשב שהחיים אינם אלא שְׁאֵלָה שְׁשָׁאֵל מִמֶּךָ, לכן נִתְּתָה לוֹ אֶרֶץ יָמִים, על ידי זה זוכה לאריכות "ימים" הוא עולם הבא. וזהו וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא וְהוּא יֵשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כָּחַם הַיּוֹם, רצה לומר דגם שהיה אברהם למטה אבל עיקר ישיבתו באמת היה בעולמות העליונים. וזה רמז כָּחַם הַיּוֹם, רצה לומר שהיה בחימות קדושה ודביקות כמו החימות והדביקות של עולם עליון הנקרא יום.

סט

הישמח משה לפי מדרגתו שזכה לראות עבודת אליהו בשמים,
על כן ידע שנצרך לזה גם עבודת אנשי מעמד של הכלל ישראל

פארשטייט מען דאָך.

ער [הישמח משה בעצמו] זאָגט עס נישט אַרויס [שצריכים להאנשי מעמד עבור העבודה שלמעלה], נאָר ער האָט אָבער געזען [עין בעין שאלהיו עומד ומקריב], אַזוי ווי דער ייטב לב ברענגט דאָך (כדלעיל אות מט) אַז ער האָט עס טאַקע גאָר געזען, ער זאָגט דאָך אַליין אַז ער האָט [אַליין] געהערט פון אים, [אַז] ער האָט עס געזען ווי מ'נעמט דאָרטן די כבשים [למעלה, ואלהיו מקריבם על גבי המזבח].

ממילא איז רעכט וואָס ער זאָגט [הישמח משה לפי מדרגתו] אַז טבעתי ביון מצולה "ואין מעמד", אַז דאָס 'פעלט'.

ע

ביאור קושיא יא

ולכן הכתוב מקדים תשמרו להקריב לי, לרמוז על זמן הגלות כשאין מקריבין את הכבש האחד בבוקר והשני בין הערבים, דגם אז "תשמרו" למנות אנשי משמר ומעמד לעסוק בתורה ותפילה, ובזכות זה תזכו "להקריב לי במועדו" בפועל, בבנין בית המקדש במהרה

איבערדעם איז דער [קרא יתירא] אַת קרבני לחמי וגו' "תשמרו" להקריב לי במועדו, אַז דאָס זאָל זיין אפילו ווען אונז זע מיר נישט, נאָר אַז מ'איז מקריב אויבן, זאָל זיין "תשמרו" [למנות אנשי משמר ומעמד גם בזמן הזה], ממילא קאָן דאָס טאַקע ברענגען אַז ס'זאָל זיין "להקריב" לי במועדו, אַז מ'זאָל טאַקע למטה אויך מקריב זיין [בפועל בבנין בית המקדש במהרה. וכמו שכתב משה דעבור שאין מעמד, עבור זה נתארך הגלות, ואם כן כשיש מעמד נזכה בזכות זה להגאולה שלימה ולהקריב קרבנות בפועל].

עא

ביאור קושיא י

ולכן נאמרה פרשה זו בכאן בסוף הארכים שנה לאחר מינוי יהושע,

כי עד אז היה משה רבינו מצפה שעוד יכנס הוא לארץ, ואז לא היה יכול להיות חורבן הביהמ"ק

איבערדעם איז רעכט די פרשה [מה שנאמרה אמירת פרשת קרבן תמיד לאחר מינוי יהושע].

ווילאנג משה רבינו איז געווען [בחיים, עד סמוך למיתתו], האָט ער נאָכנישט גערעכנט אויפן חורבן, האָט "ער" געוואָלט קומען קיין ארץ ישראל, און ווען "ער" קומט קיין ארץ ישראל העט דער בית המקדש נישט גיווען חרוב געוואָרן, שטייט דאָך אין מדרש (מובא בפרשת דרכים דרוש ח, בשם המדרש).

הקב"ה האָט אָבער געזען אַז ס'מוז זיין שפך חמתו על עצים ועל אבנים [ולא על ישראל ח"ו]^ל, ממילא האָט דאָך דאָס געמוזט זיין [חורבן הביהמ"ק, ולכן לא היה משה יכול ליכנס לארץ ישראל].

^ל במדרש (איכה רבה ד, יד) וַיֵּצֵא אֶשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יְסֻדֶּיהָ (איכה ד, יא). כתיב מזמור לאסף אלקים באו גוים בנחלתך (תהלים עט, א), מזמור, בכיה מבעיא ליה, אמר רבי אלעזר משל למלך שעשה חופה לבנו, תיקן ביתו, גיידה וסיידה וציירה, פעם אחת הכעיסו וסתרה, התחיל פדגוג [אומן המגדל בנו של מלך] יושב

ממילא ווען משה רבינו האָט מסמיך געווען יהושע'ן, ער האָט געזען [אז] ער [משה] וועט נישט גיין [לארץ ישראל], האָט מען שוין געזען אַז ס'וועט זיין אַ חורבן.

און די פרשה [של התמיד] טוט ווייזן [על זמן החורבן], שְׁנַיִם לַיּוֹם, מיט דעם תְּשַׁמְרוּ לְהִקְרִיב, אַז אליהו הנביא איז מקריב [בשמים גם לאחר החורבן]. איבערדעם האָט מען דעמאָלטס געזאָגט די פרשה וואָס ס'ליגט דאָרטן די רמזים פונעם חורבן, איבערדעם איז דאָס [פרשת התמיד] דאָרט [געשטעלט], ווען ער האָט מסמיך געווען יהושע'ן, האָט ער געזען ער וועט נישט אַריינברענגען [אידן] קיין ארץ ישראל, משה מת ויהושע מכניס.

איז נישט קשה וואָס דער אור החיים הקדוש פרעגט, פאַרוואָס ער האָט דאָ געשטעלט [פרשת התמיד], ווייל דאָס איז דער פלאַץ דאָ פון די ביידע ענינים, פון די הקרבת הקרבנות בחורבנה.

עב

הקדמה לביאור קושיא יג

לכאור הלשון עלת "תמיד" העשיה "בהר סיני"

אפשר איז דאָס מרומז וואָס ער זאָגט עלת "תמיד" העשיה "בהר סיני".

עג

[קושיא ט]

בגמרא שאמר פינחס למשה לא כך לימדתי ברדתך מהר סיני דקנאין פוגעין בו,

וצ"ב למה הזכירו שכבר נאמר זאת ברדתו "מהר סיני"

ס'שטייט חכמינו ז"ל זאָגן (סנהדרין פב.) פינחס האָט געזאָגט פאַר משה רבינו'ן, משה רבינו לאַ כַּך לימדתי "ברדתך מהר סיני" הבועל ארמית קנאין פוגעין בו?, האָסט אונז דאָס געלערנט ברדתך מהר סיני.

פרעגט מען דאָך די קשיא, פאַרוואָס עפעס גראָד "ברדתך מהר סיני", אַז ער דערמאָנט אים 'ווען' ער האָט דאָס געלערנט, וואָס אַ נפקא מינה 'ווען'.

עד

ביאור קושיא ט

משה רבינו בעמדו על הר סיני ראה כל דקדוקי ספרים ועניני כפרה בבנינה ובחורבנה, וראה איך שפינחס מוכן להיות עומד ומקריב למעלה, ושזה יהיה בזכות מעשה זמרי, ועל כן מיד ברדתו מהר סיני מסר לפינחס סוד זה דהבועל ארמית קנאין פוגעין בו

נאָר דאָס קען טאַקע זיין, לעולם משה רבינו פֿרִידֶתוּ מהר סיני האָט ער דאָך באַלד דאָרט געוואוסט אַלעס, אַלע דקדוקי סופרים, די אַלע עניני כפרה, וויאָזוי ס'וועט זיין בבנינה ובחורבנה, האָט ער שוין געזען די אַלע צרות מיט די אַלע חורבנות און די אַלע גזירות, האָט מען דאָס שוין געלערנט אויפן באַרג סיני.

וּמִזְמַר, אמרו לו המלך חרב בִּיתוֹ ואתה יושב ומזמר, אמר להוּ לִכְך אני מזמר, ששפך חמתו על חופת בנו, ולא על בנו, כַּך אמרו לאסף, הקב"ה החריב את מקדשו, ואתה יושב ומזמר, אמר להם לִכְך אני מזמר ששפך הקב"ה חמתו על עצים ואבנים, ולא על ישראל, הדא הוא דכתיב וַיִּצֶת אֵשׁ בְּצִיּוֹן וַתֹּאכַל יִסְדִּתָּהּ.

דער מדרש זאגט דאך אזוי, כ'האב נעכטן נאכט [בסעודת ליל שב"ק] געשמועסט פון דעם מדרש (במדב"ר כ, כד), [שאמרו] פארוואס האט פינחס דאס געברויכט צו טאן, נישט משה רבינו, [אלא] כדי שיבוא [פינחס] ויטול את הראוי לו, [ולדרכינו יש לומר הכוונה] ווייל ער האט געברויכט קומען צו דער בחינה ער זאל בלייבן, ער זאל זיין אליהו און ער זאל מקריב זיין תמידין.
דאס האט משה רבינו געזען אויפן הר סיני, וויאזוי ס'וועט אויסזען, די אלע זאכן האט ער שוין געזען דעמאלטס. [נאך] ער האט עס געוואלט ממתיק זיין שפעטער [ועדיין היה מצפה תמיד שיזכה ליכנס לארץ ויהיה תיקון השלם]. אבער די אלע זאכן האט מען דאך אים געוויזן על הר סיני, ממילא האט ער שוין דאס געזען אז פינחס זה אליהו. און ער האט צו דעם זוכה געווען דורך דער מעשה.
איבערדעם האט ער [משה] אים דעמאלטס מוסר געווען דעם סוד, הבעל ארמית קנאין פוגעין.

עה

[וזה שאמר לו פינחס] "ברדתך מהר סיני", ווייל ער [משה] האט עס שוין דעמאלטס געזען. [ולכן אמר פינחס] לא כך לימדתי רבינו "ברדתך מהר סיני" אז הבעל ארמית קנאין פוגעין בו.

האט ער אים געענטפערט קרינא דאיגרתא איהו ליהוי פרונקא, ווארן דאס האט ער [משה] געזען אויפן בארג סיני אז 'ער' [פינחס] ברויך דאס צו טאן [וכמו שאמרו במדרש, כדי שיבוא פינחס ויטול את הראוי לו].

עו

[ביאור קושיא יג]

"בהר סיני" כבר הוכן והותקן שיהיה עולת "תמיד", שפינחס זה אליהו יקריב תמידים כסדרם גם בזמן הגלות ממילא איז דאך שוין "בהר סיני" געווען אן התגלות אז פינחס וועט עס טאן, ער וועט צו דעם זוכה זיין, און דורכדעם איז ער מכפר לעולם ועד.
אזוי ווי דער מדרש [ילקוט] זאגט (לעיל אות מח) ס'שטייט נישט וְכָפַר נֶאֱדָר וְיִכָּפֵר, עד שיחיו המתים. איבערדעם איז ער מקריב כסדר תמידין.

און ווען דאס העט נישט געווען דעם התגלות דעמאלטס ביים הר סיני, העט פינחס נישט גיווען געטוהן, העט ער נישט גיווען צוגעקומען, ער העט נישט גיווען מקריב געווען כסדר קיין תמידין למעלה [בזמן חורבנה], נאך בבניה.

עז

איבערדעם זאגט דאס דער פסוק, עֲלֹת 'תמיד', פארדעם, דאס וואס ס'איז גורם ס'זאל זיין עולת "תמיד", אז מ'איז 'כסדר' מקריב תמידים, זאגט ער הַעֲשֵׂיָהּ 'בְּהַר סִינִי', ס'איז 'עשייה' לשון תיקון^{לז}, דאס איז 'פארראכטן' געווארן אויפן הר סיני, ווען מ'האט איבערגעגעבן די הלכה ברדתך מהר סיני אז הבעל ארמית קנאין פוגעין בו, איז מען דאך צו דעם צוגעקומען אז ער [פינחס זה אליהו] איז מקריב בתמידות, דורכדעם איז עולת "תמיד".

^{לז} בפרש"י (בראשית א, יז) וַיַּעַשׂ אֱלֹקִים אֶת הָרָקִיעַ. תִּקְּנוּ עַל עֲמֻדוֹ וְהָיָא עֲשִׂיתוּ, כמו (תצא כא, יב) וַעֲשֵׂתָהּ אֶת צִפְרִיָּהּ.

עח

[ביאור קושיא טו]

ולדרכינו מקושר עניני הפרשה סופה לתחלתה, דעל ידי מעשה פנחס שבתחלת הפרשה זכה להיות "ויכפר" על בני ישראל עד שיחיו המתים, בהקרבת תמידים ומוספים שבסוף הפרשה

איבערדעם איז דאָס טאַקע מקושר, די גאַנצע פרשה דאָ פון די קרבנות [תמידין ומוספים שבסוף הפרשה] מיט דער מעשה פון פינחס'ן [שבתחלת הפרשה, שעל ידי זכה שעל ידו יהא] עלת "תמיד", וואָס ער איז מקריב 'בתמידות'.

עט

וכן לעתיד ייחי לחיי עֲלָמָא לְמַבְשָׁרָא גְאוּלְתָּא

ביז דער בורא עולם וועט העלפן ווען ס'וועט זיין דאָס הַתְּגָלוֹת פון אליהו ומשיח [ושוב יקריבו קרבנות בפועל, דאז יהיה זה גם על ידי פינחס זה אליהו].
ס'איז שוין די לעצטע זמנים וואָס מ'וואָרט מיר דערויף.

פ

[ביאור קושיא טז]

ולכן קורין פרשת פינחס בימי בין המצרים, כי בפרשה זו רמזו ענין הקרבת הקרבנות בזמן 'החורבן' איבערדעם ליינט מען די פרשה [של פנחס בן אלעזר, ושל הקרבת תמידין ומוספין] אין די דריי וואָכן, אין די זמנים, די זמני החורבן [כי בפרשה זו רמזו שגם בזמני החורבן בית המקדש, עדיין עומד פנחס זה אליהו ומקריב קרבנות בבית המקדש שלמעלה].

פא

ברכת הקודש

מ'זאל מיר זוכה זיין הימים האלו יתהפכו לששון ולשמחה.
ס'זאל נתגלה ווערן די אלע כוחות פון די קרבנות, ס'זאל זיין תשמרו להקריב לי במועדו.
מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען ישראל במעמדם, ציון בבנינה, און הקרבת הקרבן, און דאָס הַתְּגָלוֹת פון אליהו'ן [לבשר הגאולה, וכמו שפירש בתרגום יונתן על הפסוק לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום] ויחי לחיי עֲלָמָא לְמַבְשָׁרָא גְאוּלְתָּא.
מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען ווען מ'וועט מקריב זיין 'בפועל' די קרבנות.
דער בורא עולם זאל העלפן מ'זאלמיר זיין פון די אלע וואָס מ'וועלמיר זוכה זיין צו זען ישועת ישראל, מ'זאל חלילה נישט נדחה ווערן.
מ'זאל זוכה זיין במהרה בקרב לישועת ישראל במהרה, בקדושה ובטהרה, דער אייבירשטער זאל העלפן מיט שמחת הלב זאל מען זוכה זיין צו זען בהתרוממות קרן התורה וישראל ובהתגלות כבוד שמים עלינו במהרה בימינו אמן.

